

П е р е д м о в а

Бібліографічний покажчик “Знаменні і пам’ятні дати по Чернігівській області на 2001 рік” має рекомендаційний характер і **не претендує на вичерпність**. Складачами вибрано дванадцять різнопланових дат, до яких написано короткі довідкові відомості і складені рекомендаційні списки. Посібник стане у пригоді музейним і бібліотечним працівникам, краєзнавцям і журналістам, студентам і викладачам вузів.

Автором довідки і списку літератури про першого ректора Чернігівського учительського інституту О. П. Фльорова є Л. А. Сердюк – асистент кафедри етнології ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, автором довідки і списку літератури про дипломата і письменника М. М. Неплюєва є В. В. Ткаченко – кандидат істор. наук, доцент ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка.

Зірочками позначені дати, до яких складено довідки і списки літератури.

ПЕРЕЛІК ЗНАМЕННИХ І ПАМ’ЯТНИХ ДАТ НА 2001 РІК

СІЧЕНЬ

1 – 60 років від дня народження П. К. ОМЕЛЬЧЕНКА (1941- 1998) – заслуженого артиста України, колишнього соліста (баритон) Чернігівської обласної філармонії.

2 – 125 років тому (1876) посаду Чернігівського губернатора обійняв М. П. ДАРАГАН (?-?). Виклопотав перед міністром освіти дозвіл на відкриття громадської бібліотеки, нині ОУНБ ім. В. Г. Короленка.

3 – 65 років тому народився М. К. БОЙКО (1936) – доктор історичних наук, професор ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, краєзнавець, автор публікацій і книжок про історичне минуле Чернігівщини.

6 – 195 років тому народилася М. М. ВОЛКОНСЬКА (1806-1863) – мемуаристка, дружина декабриста С.Г. Волконського. Жила і похована в с. Вороньки Бобровицького р-ну.

7 – 100 років з дня народження К. І. ВАЩЕНКА (1901-?) – українського вченого, заслуженого діяча науки і техніки УРСР. Народився в Козельці.

– 100 років тому в Ічні народився В. Г. ЧУМАК (1901-1919) – український революційний поет, автор збірки віршів “Заспів”. Розстріляний денікінцями.

8 – 135 років тому в Борзні народився С. В. БІЛЬСЬКИЙ (1866-1943) – український геолог, автор 23 опублікованих праць з геології, активний громадський діяч. Похований у Києві.

10 – 95 років тому в Щорсі народився Н. Г. РАХЛІН (1906-1979) – видатний диригент, народний артист СРСР. Музична школа в м. Щорсі носить його ім’я.

12 – 95 років від дня народження С. П. КОРОЛЬОВА (1906-1966) – головного конструктора космічних кораблів, академіка, двічі Героя Соціалістичної Праці. З 1908 до 1914р. жив у Ніжині.

–110 років тому в с. Княжичі Глухівського пов. Чернігівської губ. (зараз Сумської обл.) народився П. І. СМОЛІЧЕВ (1891-?) – історик і археолог, дослідник давньоруського курганного могильника с. Шестовиці Чернігівського р-ну та ін. Студював старожитності Чернігівського державного музею (20-ті рр. ХХст.). Репресований.

14 – 90 років з дня народження А. Н. РИБАКОВА (1911-1999) – відомого російського письменника, уродженця Чернігова.

15 – 120 років тому в м. Володимир-Волинському народився А. Ю. КРИМСЬКИЙ (1871-1942) – видатний вчений-орієнталіст і славіст, поет і письменник. Проводив етнографічне дослідження на Чернігівщині. Репресований.

16 – 130 років тому народився П. М. ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ (1871-1910) – видатний громадський діяч; керуючий справами ЧАК, автор робіт з історії Чернігова.

19 – 65 років тому в Щорсі народився Р. П. СЕРГІЄНКО (1936) - український кінорежисер, лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка.

20 – 80 років тому в с. Линовиці на Прилуччині народилася М. І. БЕБЕШКО (1921) - заслужена артистка України, актриса Чернігівського музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка.

21 – 90 років тому в Городні народився І. І. СТЕБУН (1911) – український літературознавець і критик, доктор філологічних наук.

23 – 70 років тому в Стольному Менського р-ну народився І. В. СПОДАРЕНКО (1931) – головний редактор газети “Сільські вісті”.

24 – 75 років тому в с. Хрінівка Щорського р-ну народився І. П. ДУДКО (1926) – відомий журналіст, автор книжок з історії Чернігівщини. Живе в Городні.

*27 – 110 років з дня народження П. Г. ТИЧИНИ (1891-1967)- українського поета, уродженця с. Піски Бобровицького р-ну.

- 65 років тому в с. Орлівка Новгород-Сіверського р-ну народився Г. М. ЖЕЛІЙ (1936) – заслужений журналіст України, голова обласної організації журналістів.

28 – 50 років від дня народження Л. К. КАДЕНЮКА (1951) – космонавта-дослідника, учасника українсько-американського польоту на кораблях багаторазового використання “Шатл” в 1997 р. Навчався в ЧВВАУЛі. Працював тут в 1976 р. льотчиком-інструктором.

- 55 років тому в с. Софіївка Бариського р-ну Київської обл. народився І. О. СЕМЕНЕНКО (1946) – директор Чернігівської обласної філармонії, заслужений артист України.

29 – 65 років тому в с. Горобіївка Срібнянського р-ну народився Д. С. ВОЛОХ (1936) – професор, доктор фармацевтичних наук, декан і зав. кафедрою Національного медичного Університету ім. О. О. Богомольця, заслужений працівник охорони здоров'я України.

- 70 років від дня народження П. В. МОРОЗА (1931) – заслужений артист України, актора Чернігівського українського, музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка.

ЛЮТИЙ

Лютий – 80 років тому в Мороську Козелецького р-ну народився Г. Ф. ПОНОМАРЕНКО (1921-1996) – композитор, народний артист СРСР і РРФСР.

3 – 90 років тому в Ічні народився В. П. ШВИДЧЕНКО (1911-2000) – живописець і скульптор, член Спілки художників України. Живе в рідному місті.

- 60 років тому народилася А. О. СТРИГА (1941) – викладач Чернігівського музичного училища ім. Ревуцького, лауреат обласної премії ім. М. Коцюбинського, заслужений працівник культури України.

4 – 75 років тому в Борзні народилася Г. Н. КАЛЬЧЕНКО (1926-1975) – народний художник України, лауреат Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка.

5 – 50 років від дня народження О. Б. КОВАЛЕНКА (1951) – кандидата історичних наук, доцента, заслуженого працівника освіти, випускника НДПІ ім. М. В. Гоголя, декана історичного ф-ту ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, відомого краєзнавця.

7 – 95 років тому народився Б. Б. ЛУЧИЦЬКИЙ (1906-1966) – народний артист УРСР. Працював головним режисером і актором Ніжинського драм. театру ім. М. М. Коцюбинського і актором Чернігівського муз. -драм. театру ім. Т. Г. Шевченка.

- 155 років від дня народження В. Є. МАКОВСЬКОГО (1846-1920) – російського живописця. Жив і творив у Качанівці Ічнянського р-ну.

*10 – 100 років тому в Чернігові народився Д. М. ТАСЬ (1901-1942) - письменник, поет, журналіст, син українського прозаїка М. М. Могілянського. Репресований.

12 – 180 років тому в Прилуках народився О. М. ОРЛОВСЬКИЙ (1821-1856) – лікар-анатом, автор університетських підручників з анатомії. Викладав у Московському ун-ті.

14 – 100 років тому (1901) Харків. Ун-т присудив премію у розмірі 500 крб. О. О. Русову за наукову працю “Описание Черниговской губернии” (В 2-х т.).

- 95 років тому в Чернігові народився М. Я. ЧЕРНЯК (1906-1992) – російський композитор.

15 – 135 років тому в с. Есмань Глухів. пов. Черніг. губ. (нині Сумська обл.) народився М. П. ВАСИЛЕНКО (1866-1935) – видатний український діяч на ниві культури і науки, один з головних фундаторів НАН України та другий її Президент.

16 – 245 років тому в Глухові на Чернігівщині народився І. А. БЕЗБОРОДЬКО (1756-1815) - граф, сенатор. На його кошти створено у Ніжині гімназію вищих наук (1820).

- 170 років від дня народження М. С. ЛЕСКОВА (1831-1895) – рос. письменника. Влітку 1881 р. проживав на хут. Тимки Бобровиц. р-ну.

17 – 140 років тому (1861) С. П. ГОЛЩИНА (1815-1887) призначено Черніг. губернатором. Провів у краї реформу 1861 р., котра скасувала кріпосне право.

18 – 145 років тому в Олешні Ріпкинського р-ну народилася С. Ф. РУСОВА (1856-1940)– видатний укр. педагог і культурно-освітня діячка. Деякий час жила в Чернігові. Похована в Празі.

19 – 185 років тому в Новгороді-Сіверському народився М. К. ЧАЛИЙ (1816-1907) - літератор, дослідник життя Т.Г. Шевченка. Був директором Ніжин. ліцею.

22 – 180 років тому в Почепі Мглинського пов. Черніг. губ. народився О. М. ЖЕМЧУЖНИКОВ (1821-1908) – рос. поет, співавтор “Козьми Пруткова”, почесний академік.

24 – 80 років тому народився Ф. А. КОЦЮБИНСЬКИЙ (1921-1991) - заслужений діяч мистецтв України, автор пам’ятників на Алеї Героїв у Чернігові. Онук М. М. Коцюбинського.

25 – 100 років тому в Ніжині народилася М. В. НЄЧКІНА (1901-1985) – рос. історик, академік АН СРСР, лауреат Держ. премії СРСР, випускниця Ніжин. пед. ін-ту.

27 – 170 років від дня народження М. М. ГЕ (1831-1894) – рос. живописця, професора. З 1876 р. жив на Чернігівщині (с. Шевченка Бахмац. р-ну).

БЕРЕЗЕНЬ

4 – 75 років від дня народження П. О. СЕРДЮКА (1926-1999) - літературознавця і критика, доцента НДПУ ім. М.В. Гоголя. Помер у Ніжині.

5 – 160 років від дня народження Ф. М. УМАНЦЯ (1841-1918) – письменника і громадського діяча. Навчався в Новгород-Сіверській гімназії. Голова Черніг. губ. зем. управи в 1895 р.

9 – 115 років тому на х. Нарбутівка Глухів. пов. Черніг. губ. (тепер с. Червоне Глухів. р-ну Сум. обл.) народився Г.І. НАРБУТ (1886-1920) – художник-графік, педагог.

11 – 185 років від дня народження О. С. АФАНАСЬЄВА-ЧУЖБИНСЬКОГО (1816-1875)– укр. письменника, історика, випускника Ніжин. гімназії. З Т. Г. Шевченком відвідував Чернігівщину.

12 – 95 років від дня народження Г. В. БАЛИЦЬКОГО (1906-1989) - Героя Рад. Союзу, командира диверсійної групи у Черніг. партизанському з’єднанні.

13 – 50 років тому в Бахмачі народився М. П. ЗАБУГА (1951) - ректор Київ. духовної академії і семінарії УПЦ, доцент, протоієрей.

*14 – 135 років тому в с. Янівка Глухів. пов. Черніг. губ. народився О. П. ФЛЬОРОВ (1866-1954) – перший директор Черніг. учительського ін-ту. Випускник Новгород-Сіверської гімназії.

15 – 60 років тому народилася В. А. ТИМЧЕНКО (1941) - режисер-постановник Черніг. облдрамтеатру ім. Т.Г. Шевченка, лауреат обл. премії ім. М. Коцюбинського.

16 – 160 років у Борзні народилася Х. Д. АЛЧЕВСЬКА (1841-1920) – видатна прогресивна діячка в галузі нар. освіти, організатор недільних шкіл в Україні.

- 100 років тому в Чернігові народився Б. С. БУТНИК-СІВЕРСЬКИЙ (1901-1983) - укр. мистецтвознавець, кандидат історичних наук.

17 – 150 років тому в Новозибкові Черніг. губ. народився П. Я. АРМАШЕВСЬКИЙ (1851-1919) – геолог, мінералог. Склали геологічні карти Чернігівщини.

- 145 років тому народився М. О. ВРУБЕЛЬ (1856-1910) – рос. художник, академік. Влітку з 1896 до 1902 р. проживав на хут. свого родича М. М. Ге біля Плисок на Борзнянщині.

18 – 80 років тому народилась Л. Й. КОЦЮБА (1921-1986) – фольклорист, доцент НДПІ ім. М. Гоголя, автор низки ґрунтовних праць про О. В. Марковича.

23 – 85 років тому народився В. І. МУРАШКО (1916-1987) – головний хранитель фондів Черніг. історичного музею ім. В. Тарновського, краєзнавець.

26 – 60 років тому в с. Кучинівка Щорського р-ну народився Л. Н. ТЕРЕХОВИЧ (1941-1992) – укр. поет. Зазнав репресій за опозиційні вірші.

30 – 80 років з дня народження О. І. ДЕЯ (1921-1986) – д-ра філософ. наук, професора. Уродженець с. Синявка Менського р-ну.

- 100 років з дня народження О. Ф. ФЕДОРОВА (1901-1989) – двічі Героя Рад. Союзу, колишнього секретаря Черніг. підпільного обкому партії, командира Чернігівсько-Волинського партизанського з’єднання.

КВІТЕНЬ

1-13 – 155 років тому (1845) Т. Г. ШЕВЧЕНКО (1814-1861) жив у маєтку Лизогубів і написав картини “Коло Седнева”, “В Седневі”, “Чумаки серед могил”.

*4 – 60 років тому в Ріпках народився Л. Н. ГОРЛАЧ (1941) - укр. поет, лауреат премії ім. М. Островського, Міжнародної премії фундації д-ра М. Дем'яніва "Свобода і мир для України", премії ім. Нечуя-Левицького, випускник Ніжин. пед. ін-ту.
- 65 років тому народилася Е. М. МОРОЗ (1936) – заслужена артистка України. Актриса Черніг. драмтеатру ім. Т. Шевченка.

5 – 120 років тому в с. Іржавець Ічнянського р-ну народився Д. М. РЕВУЦЬКИЙ (1881-1941) – фольклорист і літературознавець. Брат композитора Л. М. Ревуцького.

13 – 65 років тому в смт. Мала Дівиця Прилуц. р-ну народився М. О. БІЛЯКОВИЧ (1936) – перший проректор Укр. транспортного ун-ту.
- 70 років тому народився Ю. М. МАЖУГА (1931) – народний артист СРСР, актор Київ. театру ім. Л. Українки. Дитинство пройшло в с. Жуківка Куликів. р-ну.

22 – 95 років від дня народження В. Я. БАСКА (1906-1938) – укр. поета, колишнього співробітника черніг. газ. "Більшовик" (1936-1937). Заарештований УНКВС Черніг. обл.

23 – 75 років тому в с. Бурімці Ічнянського р-ну народився П. О. БАСАНЕЦЬ (1926) – народний художник і засл. діяч мистецтв України.

*26 – 15 років (1986) з часу катастрофи на атомній електростанції в Чорнобилі.
- 55 років тому у Прилуках народилася О. В. ШУЛЬГА (1946) – поетеса, чл. Націон. Спілки письменників України. Живе у рідному місті. Бібліотекар за фахом.

*28 – 60 років тому в с. Нова Басань Бобровицького р-ну народився В. І. ЛОПАТА (1941) – видатний укр. художник, лауреат Держ. премії ім. Т. Шевченка, творець гривні.
- 80 років тому в Чернігові народився О. М. ШЛЬОНЧИК (1921) – видатний музичний майстер, народний майстер декоративно-прикладного мистецтва України та Молдови.

ТРАВЕНЬ

5 – 60 років тому в Товкачівці Прилуц. р-ну народився Г. І. ХАЛИМОНЕНКО (1941) – письменник, перекладач творів грузин. і турец. письменників.

7 – 55 років тому в Прилуках народилася І. В. ДОРОЖКІНА (1946) – голова Черніг. обл. орг. Спілки жінок України, кавалер ордена "Княгиня Ольга".

9 – 30 років тому (1971) на братській могилі в Сосниці, де поховані жертви фашистських катів, відкрито пам'ятник.

15 – 105 років тому в Новій Басані Бобровицького р-ну народився Ю. М. ЮРМАС (МАСЮТИН) (1896-1942) – укр. музикознавець. Репресований.

*20 – 40 років тому встановлено Державну премію України імені Т. Г. Шевченка. Серед лауреатів Р. П. Сергієнко (кінорежисер), Г. Н. Кальченко (скульптор), В. О. Мельник (літературознавець), С. Ф. Шишко (живописець), М. М. Сулій (лікар), Ю. М. Мушкетик (письменник) та ін. уродженці Черніг. обл.

24 – 120 років від дня народження О. О. БОГОМОЛЬЦЯ (1881-1946) – видатного укр. вченого-патофізіолога, держ. і громад. діяча. Дитинство вченого пройшло в Ніжині.

25 – 70 років від дня народження Г. М. ГРЕЧКА (1931) – льотчика-космонавта СРСР, двічі Героя Рад. Союзу. Дитячі роки промайнули в Чернігові.

- 55 років від дня народження М. В. СУКАЧА (1946) – засл. діяча мистецтв України, лауреата обл. премії ім. М. Коцюбинського, керівника симфонічного оркестру, викладача Черніг. муз. училища ім. М. Коцюбинського.

26 – 75 років (1926) з часу утворення Черніг. укр. муз.-драм. театру ім. Т. Г. Шевченка.
- 65 років від дня народження А. М. СОЛОМКА (1936) – укр. прозаїка і журналіста. Життям і діяльністю пов'язаний з Меною і Холмами Корюків. р-ну. Автор трьох книжок.

31 – 70 років тому в Марківцях Бобровицького р-ну народився П. П. КОНОНЕНКО (1931) – літературознавець і критик, д-р філософ. наук, акад. АН Вищої шк., лауреат премії ім. О. Білецького та міжнародної премії ім. Й-Г. Гердера.

ЧЕРВЕНЬ

Літо – 155 років тому Т. Г. Шевченко побував у маєтках Катеринича в Бобровиці та Марківцях, написав кілька портретів членів його родини.

1 – 60 років тому в с. Шестовиця Черніг. р-ну народився А. М. КОНДРАШЕВСЬКИЙ (1941) - засл. арт. України, керівник Народного ансамблю “Дивосвіт. ”

*4 – 60 років тому в Ніжині народився В. О. МЕЛЬНИК (1941-1997) – д-р філософ. наук, лауреат Держ. премії ім. Т.Г. Шевченка, премії ім. О. Білецького, відомий літературознавець.

5 – 180 років тому в сім’ї чернігівських дворян народився І. В. ВЕРНАДСЬКИЙ (1821-1884) – відомий рос. економіст, публіцист і видавець.

– 65 років тому в с. Гнідинці Варвинського р-ну народився С. С. ГРИЩЕНКО (1936) – укр. співак (тенор), нар. арт. України.

8 – 60 років тому в Новгороді-Сіверському народився А. І. КОЛОШИН (1941) - засл. майстер народної творчості України. Працює в галузі художньої обробки дерева.

– 75 років тому в Прилуках народився О. В. КОШОВИЙ (1926-1943) - Герой Рад. Союзу.

9 – 75 років від дня народження О. Г. ДАНЧЕНКА (1926) – художника-графіка, нар. худож. України. Авт. офортів “Щорсівці”, “Бій під Черніговом”, “Корюківка. 1берез. 1943 р. ” та ін.

13 – 85 років тому в Ніжині народився І. М. ТУКАЛЕВСЬКИЙ (1916- 1995) - укр. архіт. , засл. архіт. УРСР. Жив і працював у Києві.

14 – 90 років тому в с. Іржавець Ічнянського р-ну народився В. Д. РЕВУЦЬКИЙ (1911) - театрознавець, син Д.М. Ревуцького. Мешкає в Канаді.

15 – 115 років тому в Чернігові народився І. Г. КУРОЧКА-АРМАШЕВСЬКИЙ (1896-1971) – укр. художник театру. Помер у Канаді.

20 – 135 років тому в Ніжині народився Ф. Д. ПРОЦЕНКО (1866-1942) – хормейстер і актор. Викладав у Ніжин. істор. -філолог. ін-ті ім. кн. Безбородька.

21 – 95 років тому в с. Боршна Прилуцького р-ну народився М. Ф. ПОКОТИЛО (1906-1971) - укр. актор і режисер, нар. арт. УРСР. (Київ. укр. драмтеатр ім. І. Франка).

25 – 90 років тому в Носівці народився С. Ф. ШИШКО (1911-1997) – нар. худож. СРСР і УРСР, лауреат Держ. премії України ім. Т. Г. Шевченка.

28 – 60 років від дня народження О. В. РИКОВА (1941) – засл. тренера України та СРСР з важкої атлетики. Майстер спорту міжнар. класу. З 1975 до 1985р. – старший тренер збірної команди СРСР з важкої атлетики.

29 – 350 років тому (1651) сталася поразка під Черніговом литовської армії Радзівілла.

– 95 років з дня народження І. Д. ЧЕРНЯХІВСЬКОГО (1906-1945) – ген. армії, двічі Героя Рад. Союзу, командуючого 60-ю армією, яка визволяла Чернігівщину 1943р.

ЛИПЕНЬ

1 – 85 років тому (1916) почав свою діяльність Черніг. учит. ін-т (нині ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка).

4 – 65 років від дня народження В. А. ПОПУДРЕНКА (1936) - нар. арт. України, актора Черніг. муз. - драм. театру ім. Т. Шевченка. Народився в Чернігові.

5 – 85 років від дня народження П. О. ГУЧЕНКА (1916) - колишнього директора Черніг. ОУНБ ім. В. Г. Короленка, засл. працівника культури України.

– 160 років від дня народження В. І. ФОМЕНКА (1841-1930) - худож. -живописця. Життям і творчістю пов’язаний з Чернігівщиною (Качанівка, Осняки Ріпкин. р-ну, Чернігів. 1880-1885).

7 – 60 років тому народився А. П. ЧАЙКА (1941) – скульптор, чл. Черніг. орг. Спілки худож. України.

– 350 років тому (1651) С. Д. ПОБОДАЙЛА (?-1654) призначено Черніг. полковником.

13 – 60 років тому (1941) у зв’язку з загрозою нім. -фашист. окупації створено Черніг. підпільний обком Компартії України.

15 – 65 років тому народився О. С. ЧЕРЕКОВСЬКИЙ (1936) - графік, чл. Черніг. обл. орг. Спілки худож. України.

16 – 80 років тому в Острі народився А. І. КОВАЛЬ (1921- 1974) – укр. прозаїк.

*19 – 60 років тому в Лебедівці Козелецького р-ну народився В. В. ЧУХЛІБ (1941-1997)– укр. письменник і журналіст, лауреат премії ім. Л. Українки. Працював в Острі.

20 – 50 років тому у Рудці Чернігівського р-ну народився В. М. САПОН (1951) - засл. журналіст України, поет, краєзнавець, лауреат обл. премій ім. О. Десняка та В. Еллана-Блакитного. Живе і працює в Чернігові.

23 – 75 років тому у с. Переяслівка Ніжин. р-ну народився В. М. ПЕТРОВ (Шмаровоз) (1926-1973) - укр. педагог, методист - математик, доц., зав. кафедрою Черніг. пед. ін-ту ім. Т. Шевченка, нагороджений знаком "Відмінник народної освіти УРСР." Похований на Черніг. кладовищі Ялівщина.

25 – 90 років тому (1911) губернатор М. О. Маклаков заборонив діяльність "Просвіти".

27 – 65 років тому в с. Осняки Ріпкинського р-ну народився А. І. ГУРСЬКИЙ (1936) – нар. арт. України. У 1960-1971 рр. працював у Черніг. обл. муз. -драм. театрі ім. Т. Шевченка.

30 – 140 років з дня народження Л. О. ЯНОВСЬКОЇ (1861-1933) - укр. письменниці. Народилась в с. Миколаївці Борзнян. р-ну.

31 – 50 років тому (1951) відкрито Черніг. обл. лікарню.

СЕРПЕНЬ

Серпень – 70 років тому (1931) в с. Свердловка Короп. р-ну організовано колгосп "Авангард."

5 – 60 років з дня народження Л. Д. КИЗИМА (1941) – льотчика- космонавта, Героя Рад. Союзу. З 1959 по 1963 р. навчався у ЧВВАУЛі.

6 – 50 років тому в с. Роїще Черніг. р-ну народився М. Л. ПАНЬКО (1951) - різьбяр, засл. майстер нар. творчості України. Живе і працює в Чернігові.

7 – 100 років тому в Москві народилася Ю. І. СОЛНЦЕВА (1901-1989) – рос. і укр. актриса, кінорежисер, нар. арт. СРСР, дружина О. Довженка. За його сценарієм зняла фільм "Зачарована Десна" (1964).

15 – 135 років тому в Срібному народився О. В. ДЕДЮЛІН (1866-1924) -укр. мікробіолог-епізоотолог, організатор і перший директор Інституту наукової і практичної ветеринарії в Україні.

- 85 років тому в Припутнях Ічнян. р-ну народився М. Н. ШУСТ (1916) - літератор, чл. підпільної орг. Я. Батюка в Ніжині. Авт. книг про Ніжин. піпілья. Член Націон. Спільки письменників України.

16 – 120 років тому (1881) - на посаду губернатора призначений С. В. ШАХОВСЬКИЙ (?-?).

18 – 165 років тому на хут. Переходівка поблизу Ніжина (тепер село Ніжин. р-ну) народився О. Я. КОНИСЬКИЙ (1836-1900) – відомий укр. письменник.

21 – 100 років тому в Чернігові народився Р. М. КОЦЮБІНСЬКИЙ (1901-1938) - син письменника, директор Харків. наук. б-ки, Книжкової палати, музею свого батька у Вінниці. Репресований 1937р. Помер у в'язниці.

23 – 160 років тому в Сахнівці (Ленінівка) Менського р-ну народився Д. К. МОРОЗ (1841-1894) - укр письменник, авт. "Арифметики для недільних шкіл", ін. тв.

*24 – 10 років тому (1991) Верховна Рада України проголосила самостійність і незалежність країни.

- 80 років тому народився Л. ПОЛТАВА (1921-1990) - поет, перекладач, авт. близько 50-ти кн. У 1940р. закінчив Ніжин. пед. ін-т ім. М. Гоголя. Помер у США.

25 – 50 років тому (1951) заповідник "Тростянець" в Ічнянському р-ні за постановою Ради Міністрів УРСР перетворений у дендрологічний парк й переданий у відання АН УРСР.

- 100 років тому в Ічні народився І. КМЕТА-ІЧНЯНСЬКИЙ (1901-1990) - д-р теології, проф., поет, прозаїк, перекладач.

26 – 35 років тому (1966) селище Борзну було віднесено до категорії міст районного підпорядкування.

27 – 70 років тому народився Г. О. УРУСОВ (1931) - укр. архіт., засл. архіт. УРСР. Авт. архіт. частини до пам'ятників Ю. Коцюбинському (1970) і В. Примаківу (1972) у Чернігові.

ВЕРЕСЕНЬ

1 – 50 років тому (1951) справила новосілля Пісківська середня школа Бобровицького р-ну.

3 – 95 років тому в Новгороді-Сіверському народився Г. М. ФРЕНКЕЛЬ (1896-1959) - мікробіолог, проф. , д-р біолог. наук, акад. АН УРСР.

4 – 120 років тому (1881) в Ніжині відбулося урочисте відкриття пам'ятника М. В. Гоголю, який встановлено в міському сквері. Авт. П. П. Забіла (1830-1917).

5 – 90 років тому (1911) Чернігів урочисто зустрів Миколу ІІ.

*9 – 60 років тому (1941) Чернігів окупований німецько- фашистськими військами.

10 – 75 років (1926) з часу заснування заводу “Ніжинсільмаш”.

11 – 25 років тому (1976) у Чернігові відкрито обл. театр ляльок.

– 65 років тому народилася А. Д. ЛЯШЕНКО (1936) – майстер худож. вишивки. В її доробку ікони Іллінської, Єлецької, Любецької Богородиць, портрети укр. письменників. Живе в Чернігові.

– 60 років тому в м. Борзні народився І. С. ПЛЮЩ (1941) – голова Верховної Ради України.

– 90 років тому народився М. Д. ХАЗАН (1911-1943) – укр. письменник і журналіст. До війни працював у Чернігові. Партизан. Загинув у бою з фашистами.

*– 150 років тому в м. Ямпіль Глухівського пов. Черніг. губ. (нині Сумської обл.) народився М. М. НЕПЛЮЄВ (1851-1908) - дипломат, педагог, релігійний пошукач і письменник.

17 – 90 років тому в Прилуках народився В. П. САМОЙЛОВИЧ (1911) - укр. архіт. , д-р мистецтвознавства, проф. Київ. худож. ін-ту (тепер УАМ).

20 – 80 років тому в Ічні народився Г. П. КОВАЛЬ (1921-1997) – укр. письменник.

21 – 90 років тому в Ніжині народився М. Н. БЕРНЕС (1911-1969) - нар. арт. РРФСР, лауреат Держ. премії СРСР, відомий кіноактор і співак.

23 – 65 років тому в с. Мутичів Ріпкин. р-ну народився А. П. ГРИЩЕНКО (1936) - проф. , д-р філолог. наук, чл. -кор. АПН України, засл. діяч науки і техніки України. Працює в Держ. пед. ун-ті ім. М. Драгоманова в Києві.

– 70 років тому в смт. Ріпки народився Б. Ю. ТУКА (1931) - проф. , д-р техн. наук, засл. радист СРСР, лауреат Держ. премії СРСР.

27 – 220 років тому (1781) відповідно до указу Катерини ІІ утворено Черніг. намісництво.

– 90 років тому в Чернігові народився О. М. СВІТЮК (1911) – відомий самодіяльний художник (пейзаж, портрет).

30 – 135 років тому народився М. С. ГРУШЕВСЬКИЙ (1866-1934) – видатний укр. вчений-історик. На поч. ХХ ст. відвідав Чернігівщину.

ЖОВТЕНЬ

Жовтень – 40 років тому (1961) Остер віднесено до категорії міст районного підпорядкування.

4 – 50 років тому в с. Червоні Партизани Носів. р-ну народився М. М. СУЛІЙ (1951)- д-р мед. наук, лауреат Держ. премії України в галузі науки і техніки. Зав. клінікою ін-ту нейрохірургії акад. А. П. Ромоданова (м. Київ).

6 – 120 років тому в Носівці народився І. А. КОЧЕРГА (1881-1952) – відомий укр. драматург.

7 – 100 років тому (1901) відкрито Черніг. шк. глухонімих з ініціативи губернатора Є. К. Андрієвського (1848- ?).

9 – 60 років від дня народження Є. Ф. ПАВЛОВА (1941) – худож. -живописця, чл. Спілки худож. України. Живе і працює в Чернігові.

11 – 65 років тому в Чернігові народився В. Т. СОЛОМАХА (1936) – керівник духового оркестру, лауреат обл. премії ім. М. Коцюбинського, засл. працівник культури України. Викладає в Черніг. муз. уч-щі ім. Л. Ревуцького.

13 – 110 років тому в Чернігові народився С. Г. ГРОМОВ (1891-1983) – рос. режисер, нар. арт. Туркменської РСР.

15 – 155 років від дня народження П. С. ПОРЕЦЬКОГО (1846-1907) - д-ра астрономії, проф. , одного із засновників математ. логіки. З 1889 до 1907р. жив у Жоведі Щорського р-ну.

– 80 років тому в м. Семенівці народився В. В. СЕНЬКО (1921-1988) - двічі Герой Рад. Союзу.

17 – 90 років тому у с. Машевому Семенів. р-ну народився Г. С. АРТОЗЄЄВ (1911-1999) – Герой Рад. Союзу, командир партизан. загону ім. Чапаєва Черніг. партизан. з'єднання в 1941-1943 рр.

- 305 років тому в Прилуках народився Я. А. МАРКЕВИЧ (1696-1770) - держ. діяч, мемуарист.

22 - 55 років тому народився Д. Й. ІВАНОВ (1946) - відомий укр. поет, засл. журналіст України, ред. газ. "Гарт", лауреат премії ім. Нечуя-Левицького.

23 - 60 років тому в с. Рожнівка Ічнян. р-ну народився І. С. БУРЕНКО (1941) - перший заст. нач. упр. культури Черніг. облдержадміністрації, засл. працівник культури України. Авт. поет зб.

25 - 75 років тому в Березні Менського р-ну народився І. М. КОРБАЧ (1926) - журналіст і прозаїк, лауреат премії Укр. фонду культури, премії ім. М. Коцюбинського.

27 - 90 років тому в с. Мощенці Городнян. р-ну народився І. Є. ЦИМБАЛІСТ (1911-1960) - Герой Рад. Союзу, видний діяч партизан. руху 1941-1943 рр.

ЛИСТОПАД

1 - 75 років тому в Ніжині народився Г. В. ДЗІСЬ (1926) - канд. економ. наук, акад. Академії економ. наук, дійсний чл. Міжнародної акад. менеджменту, засл. економіст України.

7 - 80 років тому в с. Довгалівці Талалаївського р-ну народився В. О. ВАКУЛОВИЧ (1921) - укр. хоровий диригент, засл. діяч мистецтв УРСР.

- 95 років тому в Прилуках народилася Г. І. НІКОЛЕНКО (1906-1984) - укр. актриса, засл. арт. УРСР. Творчу діяльність розпочала в Прилуках. Працювала в Києві.

13 - 75 років тому в с. Суличівка Ріпкин. р-ну народився М. С. ПРОКОПЮК (1926) - живописець, учасник багатьох худож. виставок. Живе і працює в Чернігові.

- 190 років тому народився М. Д. ІВАНІШЕВ (1811-1874) - укр. історик права, ректор ун-ту св. Володимира в Києві. Походив із шляхетсько-духовного роду. Навчався в гімназіях Чернігова і Новгород-Сіверського.

- 80 років від дня народження Д. О. МІЩЕНКА (1921) - укр. письменника, авт. повісті "Сіверяни" про стародавній Чернігів.

23 - 110 років тому в Глухові Черніг. губ. народився Ф. Л. ЕРНСТ (1901-1942) - укр. мистецтвознавець, авт. кн. про худож. Чернігівщини.

- 50 років тому народився В. В. ОМЕЛЯНЕНКО (1951) - худож. декоративно-вжиткового мистецтва, чл. Черніг. обл. орг. Співки худож. України.

24 - 20 років (1981) з часу прийняття постанови ЦК Компартії України і Ради Міністрів УРСР "Про оголошення ансамблю пам'яток історії та культури в селищі Качанівка Чернігівської області Державним історико-культурним заповідником."

26 - 105 років тому (1896) почала працювати Черніг. губернська архівна комісія.

- 195 років тому в с. Шестовиця Черніг. р-ну народився П. С. МОРACHEВСЬКИЙ (1806-1879) - укр. письменник. Переклав на укр. мову текст Євангелії та ін. кн. Святого письма. Працював інспектором Ніжин. юрид. ліцею кн. Безбородька (1849- 1859).

27 - 65 років тому в Стольному Менського р-ну народився П. Ф. БРЕДЮК (1936) - укр. худож. Живе в Чернігові.

30 - 60 років тому народився Д. М. БІЛОУС (1941) - засл. арт. України, диригент Черніг. муз. -драм. театру ім. Т.Г. Шевченка.

- 310 років тому народився М. Д. ХАНЕНКО (1691-1760) - укр. генеральний хорунжий і авт. записок. Служив при дворі гетьмана К. Розумовського. Нащадкам залишив значні маєтності в Черніг. губ.

ГРУДЕНЬ

- 150 років від дня народження В. Є. ВАРЗАРА (1851-1940) - відомого вченого-статистика і економіста, основоположника промислової статистики в Росії. У 70-х рр. ХІХст. працював у Черніг. губстатбюро.

- 350 років тому народився ДИМИТРІЙ ТУПТАЛО (1651-1709) - видатний діяч укр. культури. Започаткував свою духовну кар'єру у Густинському монастирі під Прилуками.

3 - 25 років тому (1976) утворено Черніг. обл. відділення Національної Співки письменників України.

4 - 75 років тому в с. Орлівка Куликів. р-ну народився О. Д. КЛИМІША (1926) - журналіст з Прилук, авт. кількох поет. кн.

6 - 130 років від дня народження М. К. ВОРОНОГО (1871-1940) - видатного укр. поета. Жив і працював у Чернігові. Репресований.

7 – 105 років від дня народження Ю. М. КОЦЮБИНСЬКОГО (1896- 1937) - держ. і парт. діяча Рад. України. Син видатного письменника. Репресований і розстріляний.

12 – 205 років тому (1796) за указом Павла I створено Малоросійську губернію, до складу якої увійшли Черніг. і Новгород-Сіверське намісництва.

13 – 80 років тому в Ніжині народився Т. ДОКШІЦЕР (1921) - нар. арт. РРФСР, проф., соліст-трубач Великого театру СРСР.

17 – 85 років тому в Дорогинцях Ічнянського р-ну народився М. П. КОСТЕНКО (1916-1976) – журналіст, чл. Спілки письменників України. Почесний громадянин міст Слівен і Нова Загора в Болгарії.

19 – 80 років тому у Вихвостіві Городнян. р-ну народився М. П. ТАРАТИН (1921) - вчитель-краєзнавець, організатор і зав. меморіально-літ. кімнати М. М. Коцюбинського і народного музею повісті М. М. Коцюбинського “Фата моргана” у Вихвостіві Городнян. р-ну.

20 – 70 років тому в с. Загребеллі Сосниц. р-ну народився М. П. АДАМЕНКО (1931) – укр. поет, лауреат премії ім. Б. Грінченка. Живе в Сосниці.

– 75 років тому в смт. Батурин Бахмац. р-ну народився А. А. ЧУХНО (1926) - акад. НАН України, д-р економ. наук, засл. працівник вищої шк. України. Зав. кафедрою Київ. націон. ун-ту ім. Т. Шевченка.

21 – 105 років від народження К. К. РОКОССОВСЬКОГО (1896-1968) - маршала Рад. Союзу, командуючого військами Центр. фронту, котрі восени 1943р. визволяли Чернігівщину. Його іменем названо вулицю в Чернігові.

22 – 120 років тому в Ніжині народився О. С. ГРУЗИНСЬКИЙ (1881-1954) - укр. філолог і палеограф, проф. ЧДПІ ім. Т.Г. Шевченка.

23 – 75 років тому в Чернігові народився О. А. ДЕКО (1926) - укр. письменник, лауреат літ. премії ім. М. Коцюбинського. Живе у Мюнхені.

27 – 65 років тому в с. Рейментарівка Корюків. р-ну народився В. Г. РОЗСТАЛЬНИЙ (1936) - нар. арт. України, актор Київ. акад. театру ім. І. Франка, лауреат Міжнар. премії ім. Д. Гурамішвілі.

28 – 90 років тому в с. Тупичеві на Городнянщині народився З. М. КАЦ (1911) – укр. письменник.
– 95 років з дня народження М. М. ПОПУДРЕНКА (1906-1943) - Героя Рад. Союзу, командира партизан. з'єднання на Чернігівщині.

29 – 180 років від дня народження Д. І. ЖУРАВСЬКОГО (1821-1891) - рос. інженера і вченого в галузі мостобудування. Випускник Ніжин. ліцею кн. Безбородька.

30 – 70 років з дня народження А. П. ЛАРЧЕНКОВА (1931) - укр. драматурга, який жив і працював у Чернігові. Нині мешкає у Смоленську (Росія).

ЦЬОГО РОКУ:

- 630 років (1671) з часу першої писемної згадки про с. Оленівку Борзнянського р-ну.
- 475 років (1526) с. Тупичеву Городнянського р-ну.
- 450 років (1551) з часу першої писемної згадки про с. Мезин Коропського р-ну.
- 395 років (1606) з часу першої писемної згадки про с. Митченки Бахмацького р-ну.
- 390 років (1611) з часу заснування с. Хрипівка Городнянського р-ну.
- 365 років (1636) з часу першої писемної згадки про с. Обмачів Бахмацького р-ну.
- 345 років тому (1656) надано Магдебурзьке право м. Козельцю.
- 340 років (1661) з часу заснування с. Ковчин Куликівського р-ну.
- 335 років (1666) з часу першої писемної згадки про с. Дігтярі, Васьківці, Гурбинці, Олексинці, Поділ, Савинці Срібнянського р-ну; с. Березівку Талалаївського р-ну.
- 330 років (1671) з часу утворення с. Брагинці Варвинського р-ну.
- 300 років тому (1701) засновано с. Розльоти Коропського р-ну.
- 295 років тому (1706) виникло с. Радомка Семенівського р-ну.
- 285 років (1716) з часу першої писемної згадки про с. Леяки Варвинського р-ну;
- с. Калюжинці Срібнянського р-ну.
- 265 років (1736) з часу першої писемної згадки про с. Даничі Ріпкинського р-ну; с. Тихоновичі Щорського р-ну.
- 250 років тому (1751-1752) побудовано велику цегельню в Батурині.
- 245 років тому (1756) граф К. Розумовський заснував у Батурині вотчинну суконну мануфактуру, яка була досить великим підприємством.

- 220 років тому (1781) в с. Сокиринці Срібнянського р-ну існував ляльковий театр-вертеп.
- 215 років тому (1786) с. Шаповалівка Борзнянського району стало власністю генерал-лейтенанта Простоквашина та його нащадків.
- 160 років тому (1841) створено першу пожежну команду в Чернігові.
- 140 років тому (1861) Ічня стала волосним центром Борзнянського повіту.
- 135 років тому (1866) відкрито Прилуцьку земську лікарню.
- 130 років тому (1871) засновано Чернігівську учительську семінарію.
- 120 років тому (1881) в с. Нова Басань Бобровицького р-ну засновано шкірообробне підприємство.
- 120 років тому (1881) у Шаповалівці Борзнянського р-ну побудовано цегельний завод.
- 110 років тому (1891) заснований Бобровицький радгосп-технікум.
- 105 років тому (1896) відкрито Варвинську народну бібліотеку-читальню.
- 100 років тому (1901) у Новгороді-Сіверському стали до ладу міська електростанція, водокачка, почали будувати водогін.
- 100 років тому (1901) виникли Прилуцька та Семенівська організації РСДРП(б).
- 95 років тому (1906) у Борзні відкрито жіночу гімназію.
- 95 років (1906) з дня виходу першого номера щоденної газети "Черниговское слово".
- 95 років тому (1906) відкрито культ.-освітню громад. орг. "Просвіта" в Чернігові.
- 80 років тому (1921) в Батурині відкрито лікарню на 25 ліжок; в м. Щорсі - на 35ліжок.
- 80 років тому (1921) в с. Тиниця Бахмац. р-ну відкрито сільськогосподарську школу. Організатор і директор Т.І. Осадчий - відомий укр. економіст.
- 80 років тому (1921) на базі поміщицької економії створено бурякорадгосп ім. Дзержинського в м. Бобровиці.
- 75 років тому (1926) група незаможників с. Великої Дівиці переселилися на землі, націоналізовані у Густинського монастиря, і утворили нове село за назвою Жовтневе Прилуцького р-ну.
- 75 років тому (1926) в Сосниці відкрився відомий далеко за межами області будинок відпочинку ім. Щорса.
- 70 років тому (1931) у Борзні став до ладу маслозавод.
- 40 років тому (1961) с. Свинопухи Ріпкинського р-ну перейменовано на с. Вишневе.

***

- 250 років тому народився Дж. АЛЬБЕРТІНІ (1751-1811) - італ. композитор, диригент. Керував оркестром і хором О. Будлянського в Срібному.
- 250 років тому в Глухові (тепер Сум. обл.) народився Д. С. БОРТНЯНСЬКИЙ (1751-1825) - укр. і рос. композитор, хоровий диригент і муз. педагог.
- 145 років від дня народження А. С. БУДИЛОВИЧА (1846-1908) - видатного вченого-мовознавця, публіциста, чл. -кор. імператорської АН. З 1875 до 1881р. - проф. ін-ту кн. Безбородька в Ніжині.
- 235 років від дня народження П. Я. ГАМАЛІЇ (1766-1817) - військово-морського діяча, капітана-командора, дійсного чл. Рос. акад. наук. Проживав і помер у Лисогорах на Ічнянщині.
- 100 років тому в с. Шаповалівка Борзнян. р-ну народився Є. А. ГОРБАЧ (1901-1984)- укр. живописець, один з творців першого вітчизняного мультфільму (1935).
- 105 років тому в Носівці народився С. ДОВГАЛЬ (1896-1975) - відомий публіцист і економіст, авт. спогадів про бій студентів з бандами Муравйова під Крутами. Помер у Мюнхені.
- 155 років тому в с. Гмирянка Ічнянського р-ну народився М. Я. ДУБРОВА (ЯЩЕНКО) (1846-?) - укр. лірник, сліпий з дитинства.
- 250 років тому в с. Переволочна Прилуцького р-ну народився Є. Ф. ЗВІРАКА(1751-1829) - один з перших видатних військових лікарів, д-р медицини.
- 850 років тому народився ІГОР СВЯТОСЛАВИЧ (1151-1202) - князь Новгород-Сіверський і Чернігівський, герой "Слова о полку Ігоревім."
- 125 років від дня народження Г. А. ІЛЛІНСЬКОГО (1876-1937) - відомого вченого, філолога-слависта, д-ра слов'янської філології. В 1909-1916 рр. - проф. Ніжин. істор. -філолог. ін-ту. Репресований у 1937 р.
- 100 років тому народився А. КАЛИНОВСЬКИЙ (1901-1988) - поет і прозаїк, випускник Ніжин. пед. ін-ту (1939). Помер у США.
- 90 років тому у с. Гужівка Ічнянського р-ну народився О. КАНЮКА (1911) - худож. і публіцист. Навчався в Ніжин. мед. уч-щі. Написав кн. спогадів "Від Гужівки до Біломорканалу." Проживає у США.
- 160 років у Мглині Черніг. губ. народився П. А. КОСАЧ (1841-1909) - юрист, громад. діяч, батько Л. України. Навчався у Черніг. гімназії.
- 170 років тому в Понорниці Коропського р-ну народився П. С. КУЗЬМЕНКО (1831-1867) - укр. письменник. Вчився у Черніг. духовній семінарії. Вчителював у Понорниці.
- 120 років тому (1881-1899) Ніжин. міським головою став П. Ф. КУШАКЕВИЧ (1837-?).
- 140 років тому (1861) до Чернігова переїхав О. М. ЛАЗАРЕВСЬКИЙ (1834-1902) - авт. тритомника "Описание старой Малороссии".
- 90 років від дня народження І. Л. ЛИХОВИДА (1911-1977) - засл. арт. УРСР. Працював у Черніг. муз. -драм. театрі ім. Т. Г. Шевченка.

- 95 років тому народилася В. А. МАЙСЬКА (БОРЕЦЬКА) (1906-1998) – артистка Черніг. обл. муз. -драм. театру ім. Т.Г. Шевченка.
- 350 років тому в Ніжині народився І. МАКСИМОВИЧ (1651-1715) – визначний укр. церковний і освітній діяч, письменник, Чернігівський архієпископ, засновник Черніг. колегіуму.
- 275 років тому народився А. С. МИЛОРАДОВИЧ (1726-1796) - рос. держ. діяч, губернатор Черніг. намісництва (з 1782р.).
- 230 років тому народився І. С. ОРЛАЙ (1771-1829) - директор Ніжин. ліцею кн. Безбородька, д-р медицини, учений-енциклопедист.
- 100 років тому в Києві народився Г. Й. ПЕТРАШ (1901-1985) – худож. , краєзнавець, колишній співробітник Черніг. істор. музею, дослідник Спаського собору, П'ятницької церкви у Чернігові, історичного минулого міста.
- 90 років від дня народження М. Я. ПИЩЕНКА (1911-1974) – майстра-кераміста, останнього представника відомого гончарного роду з м. Ічня. Був чл. Спільноти худож. України.
- 170 років тому в Чернігові народилася Є. К РАФАЛОВИЧ (1831-?) – укр. і рос. співачка (контральто).
- 160 років тому в с. Іржавець Ічнянського р-ну народився О. Г. РЕВУЦЬКИЙ (1841-1879) – співак (бас), хорист італійської опери.
- 125 років тому народився В. РОЗОВ (1876-1940) – проф. Ніжин. історико- філолог. ін-ту. Помер у Франції. Авт. праць з історії укр. та рос. мов, з культури.
- 190 років тому народився А. Л. САВИЦЬКИЙ (1811-1884) – громад. діяч і літератор. Дворянин Черніг. губ. Закінчив Ніжин. гімназію вищих наук кн. Безбородька. Чл. Черніг. комісії з селянської реформи 1861р. Похований у Чернігові.
- 130 років тому в Стольному Менського р-ну народився Д. Г. СИМОНЕНКО (1871-1948) – укр. кобзар.
- 105 років тому в Конотопі (нині Сум. обл.) народився О. О. СОКОЛОВСЬКИЙ (1896-1938) – авт. відомих істор. романів. В 1904-1914рр. навчався в Черніг. гімназії. Відвідував “суботи” М. Коцюбинського. Репресований 1938р.
- 110 років тому в Ніжині народився О. ТВЕРДОВСЬКИЙ (1891-1930) – учасник Крутянського бою, згодом комендант бронепоезда “Помста”. Після 20-х рр. – на еміграції у Франції і Люксембурзі.
- 155 років тому (1846) с. Петрівське Козелецького р-ну відвідав Т. Г. ШЕВЧЕНКО (1814-1861). Становище селян-кріпаків він змалював у повісті “Княгиня”.
- 170 років тому в Прилуках народився О. О. ШЕФФЕР (1831-?) - д-р медицини.
- 240 років від дня народження С. М. ШИРАЯ (1761-1841)- генерал- майора, Черніг. губерн. предводителя дворянства (1818-1829), володаря маєтку “Слово” в Стародуб. пов.
- 105 років тому народився К. ШТЕПА (1896- 1958) – випускник, аспірант, проф. Ніжин. ІНО, відомий укр. історик. Помер у Нью-Йорку.
- 85 років тому в с. Вертіївка Ніжинського р-ну народився М. В. ШЛОМА (1916-1944)- укр. поет, журналіст, учасник Ніжин. підпілля 1941-1943 рр.
- 125 років тому народився В. ЩЕРБАКІВСЬКИЙ (1876-1957) – визначний діяч укр. культури, археолог, етнограф, мистецтвознавець. Навчався в Ніжин. класичній гімназії. Помер у Лондоні.
- 275 років тому в Парафіївці Ічнянського р-ну народився К. І. ЮЗЕФОВИЧ (1726-1766) – укр. співак (тенор) і хормейстер. Був солістом театру К. Розумовського в Глухові.
- 75 років тому (1926) у Прилуках видано кн. ТОДОСЯ ЮРЧЕНКА (?-?) “Короткий нарис історії українського пасічництва.” Авт. репресований.

27 СІЧНЯ

110 РОКІВ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ П. Г. ТИЧИНИ (1891- 1967)

ПОЕТ НА ВСІ ЧАСИ

Зима 1891року обкидала село Піски Бобровицького району снігами. 15 (а за новим стилем 27) січня 1891року в родині місцевого дядя Григорія Тичини народився ще один син – Павло.

Коли хлопчик підріс, батько влаштував його до земської школи, а пізніше повіз Павлушку до Чернігівської бурси. Тут вже навчались два старших сини Григорія Тичини- Іван та Михайло. “Хлопчик був малий і тонкий, - розповідає біограф Поета С. Тельнюк, - дивитися нема на що. До бурси рано. А заспівав – і черстві монастирські душі злагодніли. Жив у Єлецькому монастирі, а ходив щодня до Троїцького собору співати на архієрейське служіння, та ще й голодний. І ніс по півпуда нот. Отак шість років. ”

Співав і писав вірші, відвідував славнозвісні "суботи" Михайла Коцюбинського. Михайло Михайлович побачив у Тичині обдаровану талановиту натуру. Підтримував захоплення юнака поезією, музикою, малюванням.

Разом із Василем Елланським (Блакитним) влітку 1913 року Павло Тичина став студентом Київського комерційного інституту. Коли розпочалась Перша світова війна, учбовий заклад перевели до Саратова, і студент Тичина, щоб скласти зимові заліки 1915 року, мав добиратися в теплушках аж на Волгу. Захворів на переродження серця. Великий життєлюб Володимир Самійленко (добродій Сивенький) вирвав його з лабетів смерті і запросив до себе у Добрянку. Тут юний Павло Тичина зустрів своє перше кохання на ім'я Наталя. Їй Поет присвятив одну з найкращих ліричних поезій "Зоставайся, ніч настала..." Але закоханим не судилося бути разом; дівчина померла від сухот.

Упродовж сімнадцяти років (1923-1940) інша жінка, Лідія Петрівна Папарук, нагадувала Поетові про себе. Їздила за ним по всіх усюдах, але Павло Григорович не помічав її, бо його думками і серцем володіли інші жінки: Олена Журлива - красуня- артистка і поетеса; співачка Оксана Петрусенко; дружина актора Ватулі; сестри Пилинські. Зв'язки ці закінчувалися боляче. Павло Григорович почувався самотнім. Але поруч завжди була Лідія Петрівна - симпатична, віддана і молодша за нього жінка. Поет одружився з нею в 1940 році, коли йому було вже майже п'ятдесят. Разом Павло Григорович і Лідія Петрівна прожили двадцять сім років.

Поет пішов з життя в 1967 р. після жорстокої хвороби на діабет з ускладненнями. Всі роки без нього Лідія Петрівна витратила на підготовку до друку щоденників Тичини, поезій його у повному обсязі, статей Поета. Це завдяки дружині Павла Григоровича вперше побачили світ найпоетичніші його рядки, присвячені чернігівським красуням- сестрам Коновал і невідомій Наталі.

Офіційна біографія П. Г. Тичини настільки відома, що не варто її тут переповідати. Із шкільної лави ми знаємо, що Поет був академіком, міністром освіти УРСР, головою Верховної Ради УРСР, орденоносцем і т. п. Тобто, прожив щасливе і незатьмарене життя радянського письменника. І лише в 90-х роках ХХ ст. відверто заговорили про те, що Павло Тичина "був найвизначнішим ліриком нашим по Шевченкові" (вслів Василя Барки), що він прославив пам'ять юнаків, котрі за вітчизну полягли під Крутами і були поховані на Аскольдовій могилі. На думку того ж Василя Барки, Тичина, можливо, був найвизначніший лірик світу в свої "класичні" роки (1914- 1924).

Павло Тичина пережив творчу еволюцію, але вона була понівечена більшовицьким режимом у пізніші часи. Поет опинився на межі самогубства після смерті свого друга Аркадія Казки, заарештованого у вигаданій спецслужбами справі "Спілки визволення України" у 1928р. Йому довелося за важких умов рятувати свого брата Євгена - священника УАПЦ.

У 1994р. вперше були опубліковані вірші Поета, які зберігалися в архіві колишнього ДПУ Чернігівщини. Їх вилучили 1923 р. у брата Павла Григоровича Є. Г. Тичини. Зазнав репресій і І. Г. Тичина - коректор газети "Більшовик Чернігівщини", інший брат академіка. Кажуть не одну ніч Тичина лягав спати не роздягаючись, він чекав арешту. У 1933 році віршів не написав, а в 1934 вийшла його збірка "Партія веде". "Геніальний Тичина вмер, - писав Василь Стус, - Лишився жити чиновник літературної канцелярії, довічно хворий на манію переслідування, жалюгідний пігмей із великим ім'ям Тичини". Які страшні слова! Сповнений докорів, жалю, гіркоти до Поета, Василь Стус у книзі "Феномен доби" зауважує: "У страшну добу сталінських репресій одних письменників розстріляли, других- зіслали у концтабори, третіх - розтлили. Тичину репресували визнанням. **Покара словом** - одна з найновіших і найнефективніших форм боротьби з мистецтвом. Доля Тичини звинувачує і застерігає".

Шануючи пам'ять українського генія його земляки відкрили в с. Піски Бобровицького району музей і пам'ятник письменника. На фасаді будинку №40 по вул. Свердлова, де колись розміщались Чернігівська духовна семінарія і де навчався майбутній Поет, встановлено на його честь меморіальну дошку. Одна з вулиць Чернігова носить ім'я П. Г. Тичини. Засновано літературну премію його імені республіканського значення. 16 квітня 1981р. Постановою Ради Міністрів УРСР Бобровицькій районній бібліотеці присвоєно ім'я П. Г. Тичини, засновано стипендію його імені 3 лютого 1981 р.

ЛІТЕРАТУРА:

ТИЧИНА П. Г. " З подякою за те, що вчив малювати. . . ": Сторінки дружніх стосунків Павла Тичини і Михайла Жука // Культура і життя. - 1994. - 12лют. - С. 3.

Черніг. період життя Поета.

БАРКА В. Відхід Тичини // Слово і час. - 1992. - №2. - С. 12-17.

Оцінка першого етапу творчої еволюції П. Тичини, понівеченої більшовицьким режимом у пізніші часи.

ДАНИЛЕНКО В. Павло Тичина // Історія України в особах: ХІХ-ХХст. - К. ,1995. - С. 376-381.

КУЦЕНКО П. "І буду я знову радіти, горіти": До 105-ї річниці від дня народження Павла Тичини // Десн. правда. - 1996. - 30 січ.

ЛИСТОПАД І. Розповів давній знімок. . . // Гарт. - 1992. - 29 лют. - С. 5.

Перебування на Чернігівщині 1954 р. П. Тичини і групи відомих укр. письменників.

НОВИЧЕНКО Л. Недописані рядки...: (З останнього нотатника) // Слово і час. - 1999. - №7. - С. 50-55.

Спогади про П. Тичину. Аналіз його зб. "Чернігів".

ПАВЛО Тичина. . . поза колом репресованих знайомих // Слово і час. - 1998. - №6. - С. 58.

Історія однієї світлини поета (1915 чи 1916р.)
 ПОЛЕТУН Н. Братская помощь: Арх. рассказывает // Черниг. полдень. – 1995. – 27 июля.
 ПОЛОВНИКОВА С. "Своє іншим віддає та назад забуде взяти": Династії // Десн. правда. – 1998. – 6 жовт.
 Перша вчителька П. Тичини С. М. Морачевська.
 ПРИГОРНИЦЬКИЙ Ю. Павло Тичина про тоталітарну владу і молодь // Сіверян. літопис. – 1998. – №6. – С. 109-113.
 РАТНА Г. Сьогодні і кожний день // Укр. культура. – 1998. – №3. – С. 26.
 Док. про родину поета в Черніг. обл. арх. та арх. СБУ по Черніг. обл.
 СОСНОВСЬКА Т. Нові знахідки: Два вірші П. Тичини, знайдені в арх. СБУ // Літ. Україна. – 1994. – 17 берез. – С. 8.
 СОСНОВСЬКА Т. Релігійна сім'я Тичин: Український (радянський?) поет рятував свого брата-священника УАПЦ // Наша віра. – 1994. – №6-7 (квіт.). – С. 11.
 СОСНОВСЬКА Т. "Чом мертві не кажуть, не плачуть, не стогнуть. . ." // Культура і життя. – 1994. – 14 трав.
 Про П. Г. Тичину, його родину.
 СТУДЬОНОВА Л. ". . . Любив – дитинно, злотоцінно" // Студьонова Л. Чернігівки в житті славетних. – Чернігів, 1996. – С. 70-74.
 СТУС В. Феномен доби: (Сходження на Голгофу слави). – К. : Т-во "Знання" України, Видавн. – полігр. центр "Знання", 1993. – 96 с.
 "ТАКИЙ цей світ прекрасний": (16 вересня-день пам'яті П. Г. Тичини) // Десн. правда. – 1994. – 15 верес.
 ТИЧИНА Є. Спогади про нашу родину // Березіль. – 1997. – №1-2. – С. 175-179.
 ТИЧИНА Ю. Брати: Павло Григорович Тичина очима племінника // Київ. – 1994. – №1. – С. 105-110.
 ТИЧИНА Ю. Зі славного роду Тичин: Родовід поета: Легенди і реальність // Десн. правда. – 1998. – 10 верес.
 ТИЧИНИ вулиця у Чернігові. Тичини П. Г. музей в с. Пісках Бобровицького р-ну. Тичині П. Г. меморіальна дошка в Чернігові. Тичині П. Г. пам'ятник у с. Пісках Бобровицького р-ну // Чернігівщина: Енцикл. довідн. – К. , 1990. – С. 796-797.
 ФАСОЛЯ А. М. Шлях до поета (Проблеми вивчення творчості Павла Тичини в шк.) // Укр. мова і літ. в шк. – 1992. – №9-10. – С. 14-21.
 ШКВАРЧУК В. Автографи Павла Тичини: виявлено в арх. колишнього ДПУ Чернігівщини // Десн. правда. – 1994. – 21 квіт.
 Друкуються вірші, які були вилучені 1923 р. у брата поета Є. Г. Тичини.
 ШКВАРЧУК В. Із енкаведистських архівів // Дзвін. – 1995. – №3. – С. 129-135.
 Док. Черніг. НКВС про репресії над братом П. Г. Тичини та письменниками Чернігівщини 1937 р.
 ШКВАРЧУК В. Підкоп під академіка: (За матеріалами "Справи №103632" Ніжин. райвідділу НКВС – фонд зберігання П – 7969) // Літ. Чернігів. – 1994. – №5. – С. 83-86.
 У цій справі проходив І. Г. Тичина – коректор газ. "Більшовик Ніжинщини", брат акад. П. Г. Тичини.

10 ЛЮТОГО

100 РОКІВ ТОМУ В ЧЕРНІГОВІ НАРОДИВСЯ Д. М. ТАСЬ (1901-1942) - ПИСЬМЕННИК, ПОЕТ, ЖУРНАЛІСТ

ТАЛАНОВИТИЙ ПРЕДСТАВНИК ЛІТЕРАТУРНОЇ РОДИНИ

Український поет і позаїк Дмитро Тась (літературній псевдонім Дмитра Михайловича Могилянського) народився в Чернігові в родині українського письменника Михайла Могилянського (1873-1942).

Літературна родина Могилянських – одне з цікавих культурологічних явищ. Творчість представників цієї родини треба значною мірою ще вивчати і повертати з забуття. Родоначальником літературної родини був Михайло Михайлович Могилянський, петербурзький адвокат, талановитий письменник і журналіст. Сім'я до революції жила в Петербурзі, де і пройшло дитинство Дмитра. Навчався він у відомій гімназії Мая – разом з ним вчилися сини відомих художників Реріха і Бенуа.

У 1917 році родина Могилянських повернулася до Чернігова, де Дмитро Тась закінчував навчання. Сімнадцятирічний він уже друкує вірші на сторінках чернігівської земської газети; зрештою саме тут, у Чернігові, формується як поет. 1925 року Дмитро Тась у Києві, а з 1930-го у Харкові. У цих містах він бере активну участь в тогочасному літературному житті. Журналіст за фахом, він звертає на себе увагу критиків і любителів красного мистецтва своїми віршами, новелами, повістями. Його твори з'являються в таких виданнях, як "Життя й революція", "Червоний шлях", "Нова громада", "Всесвіт", "Кіно", "Глобус", "Зоря" та ін.

Як поет Дмитро Тась був особистістю непересічна. Він захоплювався урбаністичними мотивами, його рядок пружкий, свіжо-образний, енергійний.

Проте більшого досяг письменник у прозі. Він видав дві невеличкі книжки оповідань “Ведмеді танцюють” (1927), “Сад” (1930), частина його доробку розсипана по періодиці – спадщина невелика, але цінна, бо саме в оповіданні Дмитрові Тасеві вдалось якнайповніш виявити свою творчу манеру и створити своєрідний Тасівський стиль – принаймні, його сміливо можна назвати серед кращих майстрів української новели двадцятих років. Цю творчу манеру називають імпресіоністичною, близькою до творчості Михайла Івченка. Натомість Дм. Тасю сучасна критика закидала невміння відтворювати “соціальну динаміку”.

Літературна родина Могилянських, до якої належав Дмитро Тась, відчутно постраждала від сталінських репресій. Першою заарештували у 1937р. сестру Дмитра – Ладю Могилянську, у 1938 році – його сестру журналістку Олену, в ці роки був репресований і їх батько – Михайло Могилянський. Також 1938 року був репресований і Дмитро Тась. Напевне, того ж року він і загинув. Дата смерті 1942 рік, яка фігурувала до останнього часу, викликає зараз сумнів. Реабілітували письменника у 1958 році.

Поетична спадщина Дмитра Тася поки що не зібрана в окрему книжку. Він зібрав було до друку книжку поезій “Чорний парус”, але видати не зміг. Чекають на перевидання і прозові твори митця. На початку 80-х років перевиданням творів нашого земляка клопотався поет-академік Микола Бажан, але на жаль і він виявився не всесильним. Можливо, це вдасться зробити у незалежній Україні?

ЛІТЕРАТУРА:

- ТАСЬ Д. За перелазом стежка. А я піду. Кризь кригопис вікна мого. На могилі Коцюбинського. Екран : [Вірші] // Поезія – 86. – К., 1986. – Вип. 1. – С. 166-171.
- ТАСЬ Д. Сад: Оповідання // Україна. – 1988. – №27. – С. 10-11.
- КРИЖАНІВСЬКИЙ С. Поет урбаністичних мотивів // Поезія – 86. – К., 1986. – Вип. 1 – С. 164 – 165.
- КУРАС Г. “Хотілося бути в Чернігові”: (Чернігівщина в житті та творчості М. Могилянського) // Сіверян. літопис. – 1998. – №6. – С. 96 – 104.
- ЧАБАН М. Чорний парус Дмитра Тася [28. 01. 1901 -1942?] // Літ. Чернігів. – 1998. – №12. – С. 95-97.
- ШЕВЧУК В. Могилянські: Забута письменницька родина України [з Чернігова] // Україна. – 1988. – №27. – С. 8-9.

14 БЕРЕЗНЯ

135 РОКІВ ТОМУ НАРОДИВСЯ О. П. ФЛЬОРОВ (1866-1954) - ПЕРШИЙ РЕКТОР ЧЕРНІГІВСЬКОГО УЧИТЕЛЬСЬКОГО ІНСТИТУТУ

ВИДАТНИЙ ПЕДОГОГ

Олексій Павлович Фльоров народився в селі Янівка Глухівського повіту Чернігівської губернії в родині протоієрея. У 1884 році О. П. Фльоров закінчив Новгород-Сіверську гімназію, а у 1888 році – Петербурзький історико-філологічний інститут, де отримав спеціальність викладача словесності та російської мови. Після закінчення інституту протягом 1884-1913 рр. працював в Одесі, де викладав російську мову, словесність і педагогіку в гімназіях та Одеському кадетському корпусі.

О. Фльоров займався педагогічною та науковою діяльністю, писав статті, співробітничав у науково-педагогічних журналах. О. П. Фльорову належить понад 200 наукових праць, присвячених розвитку російської мови, народної освіти, проблемам педагогіки. Його статті друкувались у журналах “Русская школа”, “Вестник воспитания”, “Педагогический сборник”, “Филологические записки”, “Педагогические мысли”, “Русский язык в школе”. За “Граматику древнего церковно-славянського языка сравнительно с русским”, яка побачила світ у 1897 р., О. П. Фльорову було присуджено премію імператора Петра Великого. Цей підручник граматики витримав сім видань (1897 -1915 р. р.).

Фльоров був послідовником ідей таких видатних педагогів як М. І. Пирогов, К. Д. Ушинський, Л. І. Поливанов.

Протягом 1913-1916 р. р. О. П. Фльоров працював у Петербурзі, де викладав у кадетському корпусі, Олександрівському ліцеї, Павловському військовому училищі.

Його було нагороджено орденами Св. Станіслава 2-го ступеня (1913 р.), Св. Анни 2-го ступеня (1913 р), Св. Володимира 4-го ступеня (1916 р.), срібною медаллю в пам'ять царювання імператора Олександра III, медаллю в пам'ять 300-річчя династії Романових (1913р.).

З 1916 по 1919 р. р. О. П. Фльоров був першим директором Чернігівського учительського інституту. У січні 1919 р., коли до влади в Україні прийшли більшовики, О. П. Фльоров незаслужено був звільнений з посади директора.

Після цього він ще деякий час викладав у вузі курс літератури. Одночасно з 1920 по 1923 р. р. викладав російську мову в Чернігівському межевому технікумі. В 1922 р. брав участь у Всеукраїнській педагогічній конференції, яка проходила у місті Харкові.

Перебуваючи на пенсії, він працював вченим архіваріусом в Чернігівському губернському історичному архіві.

Велика кількість праць О. П. Фльорова присвячена вивченню російської мови та літератури. Праці Фльорова "Орфографическое оздоровление русской и украинской школы", "Из техники чтения", "Путь развития ума и житейской бытности в школе", "Слоговое предназначение", "Ломоносовский путь к книге" та багато інших, ще до цього часу недостатньо вивчені і дослідженні. Більшість його рукописів зберігається у відділі рукописів Одеської наукової бібліотеки ім. О. М. Горького (6 томів) та науковій бібліотеці Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова, матеріали про його діяльність – в Одеському державному обласному архіві.

Помер О. П. Фльоров 5 серпня 1954 року, похований в м. Чернігові на старому міському кладовищі.

ЛІТЕРАТУРА:

ГОЛЬДИН Ф. П. А. П. Фльоров-педагог й методист //Методика преподавания русского языка и литературы: Респ. науч. -метод. сб. – К. , 1970. – Вып. 5. – С. 178-188.

КУННОВА О. Чернігівський учительський інститут у 1916-1919 //Література та культура Полісся. – Ніжин, 1998. – Вип. 11. – С. 141-143.

НОВЫЕ учебные заведения // Черниг. зем. неделя. – 1916. – №1. – С 9.

ПІВСТОЛІТТЯ невтомної праці: Нарис історії Черніг. держ. пед. ін-ту ім. Т. Г. Шевченка. – К. : Рад. шк. , 1966. – 99 с. : іл.

СЕРДЮК Л. А. О. П. Фльоров – перший директор Чернігівського учительського інституту //Людина, суспільство, культура, історія та сучасність: Матеріали ювілейної наук. конф. , присвяченої 80-річчю ЧДПІ ім. Т. Шевченка. – Чернігів, 1996. – С. 8-10.

СЕРДЮК Л. А. Первый директор Черниговского пединститута // Черниг. полдень. – 1996. – 25июля. – С. 4.

ЯВОНЕНКО О. Ф. Наш інститут (1916- 1996) // Поч. шк. – 1996. – №9. – С. 4-6.

4 КВІТНЯ

60 РОКІВ ТОМУ В РІПКАХ НАРОДИВСЯ Л. Н. ГОРЛАЧ (КОВАЛЕНКО) (1941) - ВІДОМИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПОЕТ

ІЗ ПОЛІСЬКИХ КОРЕНІВ

Леонід Никифорович Горлач народився в селянській родині, в суворій передгрозовий час – 4 квітня 1941 року. "Щира правда, - писав про нього відомий український літературознавець Павло Сердюк, - найперші мрійно-ліричні імпульси в дитячій душі починаються звідти, від рідної землі й материнської пісні над колыскою, хоч не раз над нею гриміли грози війни. "

Природа наділила Леоніда поетичними сприйняттям світу, вмінням почути голос билиночки, пташеняти і зрозуміти, до чого вони тягнуться. У Ріпкинській школі виявилися здібності і потяг хлопчика до літератури. Ще тоді почав він писати вірші. Мабуть, цим можна пояснити бажання Леоніда Горлача навчатися у Ніжинському пединституті на філологічному факультеті. Юнак добре вчився. Дівчата заглядалися на нього, як на спритного спортсмена-бігуна з непоганим майбутнім. Проте мало хто знав, що у весняні вечори і світанки, насичений щедрими поетичними традиціями, Леонід Горлач обертався в поважно-задумливого й ніжно-чутливого поета-лірика.

По закінченні вузу юнак служив в залізничному полку, дислокованому в Чернігові. Відвідував літературну студію при обласній газеті "Деснянська правда. " Читав свої поезії, які засвідчували про народження неабиякого таланту. Звичайно, не все, що з'являлося в поетичному слові Л. Горлача, можна було віднести до безперечних творчих успіхів. Як у кожного автора, були у нього свої пошуки, здобутки, зрештою, свої вдачі і невдачі. Поезії Л. Горлача публікувалися на сторінках місцевої і республіканської преси.

Коли служба в армії закінчилася, юнак залишився в Чернігові, деякий час працював у молодіжній газеті "Комсомольський гарт", яка упродовж 60-х років дала українській літературі ще й Володимира Дрозда, Євгена Гуцала, Олександра Скорину.

А потім Леонід Горлач переїхав до Києва. Це сталося за наполяганням Юрія Збанацького, котрий вважав, що для молодого і талановитого поета столичний літературний клімат буде найкориснішим. І то не було перебільшенням.

Перша літературна збірка Л. Горлача "Сонце в зіницях" побачила світ у 1965. Потім були "Лебеді" (1967), "Танок дощу" (1971), "Співучий млин" (1974) та ін. Вміщені тут вірші – про чарівність природи рідного краю, духовний світ сучасника, вічні людські цінності – пам'ять, совість, доброту, вірність.

Спершу з'явилася близько десятка його книг лірики, потім – віршована історична поема "Ніч у Вишгороді"(1982), що одержала оригінальне сценічне втілення в театрі поезії, розміщеному в прольоті Золотих воріт (пам'ятки часів Київської Русі).

Глибоким людським болем, заподіяним чорнобильським лихом, пройнята поема "Зона", опублікована в 1987р. Захоплення читачів викликав його історичний роман у віршах "Чисте поле" (1990), в центрі якого легендарна постать Івана Сірка – полководця українського січового козацтва, а також історичні романи у віршах "Слов'янський острів" (1991), "Перст Аскольда" (1993), "Руїна" (1998).

Леонід Горлач є автором збірок віршів та балад для дітей "Зелений букварик" (1969), "Пелюстки живого вогню" (1983) тощо.

Його перу належить документальна повість "Бурани" про Холминське підпілля в Корюківському районі, низка поезій присвячених рідній Чернігівщині.

Поет перекладає твори російських, білоруських, єврейських, німецьких, чеських та інших письменників. Окремі твори Л. Горлача перекладені польською, литовською, угорською, російською, білоруською мовами.

Творчість поета відзначена премією ім. М. Островського, Міжнародною премією фундації доктора М. Дем'яніва "Свобода і мир для України", премією ім. Нечуя-Левицького.

Леонід Горлач має щасливе покликання сіяча і женця на рідній ниві літератури.

ЛІТЕРАТУРА:

Твори Леоніда Горлача:

НА ВІДСТАНИ ДУШІ: Вибране. – К. : Молодь, 1991. – 340с.

ГРОЗОЮ СІЧЕНЕ ПЛЕЧЕ: Лірика. – К. : Рада, 1996. – 93с.

НІЧ У ВИШГОРОДІ: Іст. поема – К: Рад. письменник, 1982. – 167с.

ПЕРСТ АСКОЛЬДА: Роман у віршах – К: Рад. письменник, 1993. – 175с.

РУІНА: Іст. роман у віршах //Соборність. – 1998. - №1. – С. 3-120.

СЛОВ'ЯНСЬКИЙ ОСТРІВ: Іст. поема, іст. роман. – К. : Дніпро, 1991. – 371с.

ЧИСТЕ ПОЛЕ: Іст. роман у віршах. – К. : Рад. письменник, 1990. – 235с.

* * *

ЧЕРНІГІВ: [Вірш] //Вітчизна. – 1967. – №10. – С. 2.

СЕДНІВСЬКІ прелюди: [Вірші] //Україна. – 1968. – №49. – С. 8-9.

СТАРІ Яриловичи: [Вірш] //Вітчизна. – 1970. – №5. – С. 9.

БУРАН: Повість. – К. :Веселка, 1972. – 224с.

Про Холмин. підпілля Корюків. р-ну.

У ПІСКИ: [Вірш] //Вітчизна. – 1978. – №6. – С. 43.

ВАСИЛЬЧЕНКОВА Ічня: [Вірш] // Літ. Україна. – 1979. – 9 січ.

ДЕСНА: [Вірш] //Дніпро. – 1979. – №10. – С. 13.

Статті про творчість Леоніда Горлача:

ГОРЛАЧ (справж. прізвище – Коваленко) Леонід Никифорович (1941) // Укр. літ. енцикл. – К. , 1988. – Т. 1. – С. 464.

ГОРЛАЧ (Коваленко) Леонід Никифорович (1941)://Письменники Радянської України. 1917-1987: Біобібліогр. довідн. – К. , 1988. – С. 156-157.

ДЕМ'ЯНІВ М. Лауреати премії фундації М Дем'яніва "Свобода і мир для України" //Літ. Україна. – 1993. – 22 квіт.

Серед інших- Л. Горлач.

ДОЦЕНКО Л. Славними дорогами історії //Київ. правда. – 1988. – 18 лют.

КАСПРУК В. Осмысление истории //Правда Украины. – 1988. – 9 февр.

КУЖІЛЬНИЙ І. Слово про вчителя і земляка //Колгоспне життя (Ріпки). – 1971. – 27 листоп.

МОЙСІЄНКО А. Світовиди Леоніда Горлача: Книги наших земляків // Десн. правда. – 1981. – 2 серп.

НАЛИВАЙКО Д. Історична діалогія // Літ. Україна. – 1988. – 4 лют.

РЕП'ЯХ С. Лист на Ніжинському вокзалі (Леонідові Горлачу) //Реп'ях С. Многокутник: Поезії. – К. , 1972. – С. 6.

СЕРДЮК П. Із Ніжинських весен: Леоніду Горлачу – 50 //Десн. правда. – 1991. – 3квіт.

СЛАВИНСЬКИЙ М. Даль душі // Літ. Україна. – 1985. – 12 груд.

СОЛОМКО А. Радість нової зустрічі //Мол. гвардія. – 1989. – 14 січ.

СТЕПАНЮК Б. Дух народний не терпить неволі // Друг читача. – 1987. – 20 серп.

У КОМІСІЇ з літературно-мистецької премії ім. Нечуя-Левицького //Літ. Україна. – 1998. – 3 груд. – С. 3.

Серед лауреатів- Л. Горлач.

ШТАНЬ Г. Міст над віками // Літ. Україна. – 1983. – 20 січ.

26 КВІТНЯ

15 РОКІВ З ЧАСУ КАТАСТРОФИ НА АТОМНІЙ ЕЛЕКТРОСТАНЦІЇ В ЧОРНОБИЛІ

БІЛЬ І СКОРБОТА

Чорнобильський вітер по душах мете,
Чорнобильський пил на виски опадає,
Годинник життя безупинно іде,
Лиш пам'ять, лиш пам'ять усе пам'ятає.

Олена Матушек

П'ятнадцять років відтоді, як на багатостраждальну землю України, як говориться в пророцтві Святого Івана Богослова, наведеному в кінці Вічної книги: ". . . велика зоря спала з неба палаючи як смолоскип. А ймення зорі тій Полин". Сталася страшна трагедія на Чорнобильській атомній електростанції. Ця трагедія є болючою історією нашого народу і залишається гіркою спадщиною для майбутніх поколінь.

Дорогою ціною сплатила і Чернігівщина за приборкання мирного атома. Чернігівська область – один з регіонів, що найбільш постраждав від аварії. Це звідси літали вертольоти засипати ненажерливе пекло реактора піском, це з її території, відправляли ліквідаторів, техніку і матеріали, це місцеві будівельні організації створювали Славутич.

Немає іншого обласного центру, який знаходився так близько від Чорнобиля, як Чернігів.

До зон радіоактивного забруднення по цезію та стронцію віднесений 251 населений пункт, в тому числі районні центри Корюківка, Ріпки і Семенівка.

У зоні знаходяться 74,5 тис. га сільгоспугідь, 102,7 тис. га лісів. На радіоактивно забруднених територіях проживають 118,1 тисяч чоловік, в тому числі 25,7 тисяч дітей. У цілому в області розміщено 249,1 тисяч постраждалих громадян, серед них 140,6 тисяч дітей. Це 20 відсотків всіх жителів регіону.

В області в свій час був створений комплексний документ – "Регіональна програма ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи і соціального захисту громадян на 1994-1995 роки та період до 2000 року."

Відповідно програми на першому етапі було зроблено:

1. Проведена загальна оцінка радіаційної ситуації на всій території області, що зазнала радіаційного опромінення.

2. Визначені межі зон радіоактивного забруднення, що дало можливість відповідно до законів держави, пов'язаних з Чорнобильською катастрофою, забезпечити деякий соціальний захист більшості громадян, які постраждали в наслідок аварії.

3. Розроблений комплекс заходів, що дозволяють, при умові їх виконання, контролювати та впливати на зниження вмісту радіонуклідів у продуктах місцевого виробництва і додаткове радіологічне навантаження людини на забруднених територіях, закласти основи для створення державної системи радіоекологічного моніторингу та її метрологічного забезпечення.

Перші два роки програма виконувалась задовільно. На жаль, потім в силу різних причин робота по виконанню документа пішла меншими темпами.

Але ніякі економічні труднощі і негаразди не можуть бути виправданням бездіяльності по відношенню до тих, кого на все життя обпалив біль Чорнобиля.

На рубежі тисячоліть загроза смерті планети Земля від екологічної катастрофи більш реальна, ніж загибель від ядерної війни. Чорнобильська трагедія – це жорстоке і мабуть, останнє попередження про те, що час розкидати каміння минув, а настав час його громадити.

ЛІТЕРАТУРА:

ПРО ПЕРЕГЛЯД меж зон радіоактивного забруднення: Рішення сесії Черніг. обл. ради, яка відбулась 16 верес. 1998р. // Гарт. – 1998. – 18 верес. – С. 11.

ПРО ПРОГРАМУ (план дій) з охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки в Черніг. обл. на 2000-2010 роки: Рішення Черніг. обл. ради від 17 серп. 1999 р. // Десн. правда. – 1999. – 31 серп.

АНИЩЕНКО В. Навколишнє середовище і здоров'я людини // Літ. Чернігів. – 2000. – №14. – С. 113-118.

БАРАНОВСКИЙ Н. Чернобыльская авария: 11 лет спустя // Черниг. полдень. – 1997. – 24 апр. – С. 4.

БУДКО В. Охороняти довкілля // Десн. правда. – 1999. – 3 лип.

ВІДЛУННЯ Чорнобиля // Десн. правда. – 2000. – 15 квіт.

ДОПОВІДЬ про стан навколишнього середовища в Чернігівській області за 1996 рік. – Чернігів, 1997. – 112 с.

ДОПОВІДЬ про стан навколишнього природного середовища в Чернігівській області за 1997 рік. – Чернігів, 1998. – 140 с.

ДОПОВІДЬ про стан навколишнього природного середовища в Чернігівській області за 1998 рік. – Чернігів, 1999. – 162 с.

ЕКОЛОГІЯ міста Чернігова : Інформ. бюлетень. – Чернігів, 1997. – 94 с.

ЗЕЛЕНКО С. Д. Ліхеноіндикаційна оцінка забрудненості повітря м. Чернігова // Укр. ботан. журн. – 1999. – Т. 56. – №1. – С. 64-67.

КРАТКИЙ справочник возможных на территории Черниговской области чрезвычайных ситуаций техногенного, экологического и природного характера. – Чернигов, 1996. – 43 с.

ПАНЬКОВ І. Десна під час аварії на ЧАЕС // Зелений світ. – 1997. – №18 (жовт.). – С. 3.
ПОТАПЕНКО Л. Виховавши новий світогляд – уникнемо екологічної катастрофи // Черніг. відом. – 1997. – 11 квіт. – С. 5.

[РОЗДІЛ] 3. Чорнобиль // Савченко В. Держава і регіон: регулювання соціально-економічного розвитку. – К., 1999. – Кн. 2. Частина 1. – С. 98-112.

СУЧАСНИЙ стан та шляхи вирішення екологічних проблем Чернігівської області: Матеріали наук.-практ. конф. – Ніжин, 1996. – 180 с.

ЧОРНОБИЛЬСЬКА катастрофа // Савченко В. Ф. Чернігівська область. Соціал. - економ. стан. Шляхи розвитку. – Чернігів, 1995. – С. 177-184.

28 КВІТНЯ

60 РОКІВ ТОМУ В С. НОВА БАСАНЬ БОБРОВИЦЬКОГО РАЙОНУ НАРОДИВСЯ В. І. ЛОПАТА (1941) - ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ХУДОЖНИК, ЛАУРЕАТ ДЕРЖАВНОЇ ПРЕМІЇ ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА, ТВОРЕЦЬ ГРИВНІ.

ЙОГО КОРИННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ЗЕМЛІ.

Шлях до мистецтва, як життєвий шлях у кожного художника, свій єдиний. Неповторний він і у Василя Лопати.

Народився Василь Іванович Лопата на Чернігівщині в селі Нова Басань, що на березі невеликої мальовничої річки Недри. Тут учився в школі, яку, до речі, на початку століття закінчив Павло Тичина. Тут його мати, солдатська вдова, та старенька добра бабуся в тяжкі повоєнні роки привчали до праці й любові до рідної землі. Отут він уперше відчув силу і мудрість слова Гоголя та Шевченка, Лесі Українки та Івана Франка. Звідси витоки натхнення художника, різцем якого створені оригінальні гравюри – ілюстрації до безсмертних творів класики української літератури і сучасних.

Виняткова схильність до малювання була у Василя Лопати ще з дитинства. Починав з підручних матеріалів – вугіллям по комину свіжопобіленої печі. І дарма, що мати карала за це. Адже яке то щастя бачити, як на чистій білій площині народжуються чарівні квіти та птахи. Бажання бути художником перемогло й тоді, коли закінчив з відзнакою зоотехнікум: замість “зеленої” дороги до сільськогосподарської академії обрав круту стежину до Київського училища прикладного мистецтва. Київський художній інститут, майстерня В. Касіяна стали логічним завершенням шляху до єдиної справи життя.

За порівняно невеликий час заслужений художник УРСР Василь Лопата став одним із провідних майстрів книжкової графіки. Діапазон його інтересів широкий і багатогранний. Тут і класична спадщина – Г. Сковорода, Т. Шевченко, Леся Українка, І. Франко, і твори багатьох сучасних письменників.

Історичне минуле – одна з улюблених тем В. І. Лопати. Народившись наземлі, надзвичайно багатій історичними пам'ятниками, він у гравюрах відтворює історію Батьківщини, вдумливо вивчає джерела, глибоко вникаючи в давно минулі часи. У своїх роботах автор охопив великий історичний період буття свого народу, зокрема, скіфські часи (серія ілюстрацій до книги Ю. Хорунжого та В. Жмири “Гонитва до мосту”), середні віки (серія ілюстрацій до книги Ю. Хорунжого “Давні мелодії”, “Слово про Ігорів похід”).

Пізніше ілюстрував українські думи, балади й пісні, створив станкові графічні серії “Хресний шлях України” та “До життя і воскресіння”, низку живописних полотен.

У 1982 році в одній з пам'яток Чернігівського державного архітектурно-історичного заповідника – П'ятницькій церкві – було відкрито виставку графічних робіт Василя Лопати. Провідне місце в експозиції виставки посідала серія графічних робіт, присвячених “Слову о полку Ігоревім”. Епічна грандіозність, глибока виразність, бездоганність художнього смаку відзначають це творіння.

Цікаво, що гравюри на тему “Слова” експонувались у П'ятницькій церкві, побудованій у кінці ХІІ ст., коли було написано й “Слово о полку Ігоревім”.

За художнє оформлення “Кобзаря” Т. Шевченка у 1992 році йому присуджено Шевченківську премію. Від билин, дум і балад творча уява митця сягнула і до нової української грошової одиниці. Василь Лопата – автор гривні.

Відповідно до номіналу на них зображені Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Михайло Грушевський, Іван Франко, Тарас Шевченко та Леся Українка. На зворотньому боці – зображення пам'яток архітектури, які якимось пов'язані з тими історичними особами, що зображені на лицевому боці грошей.

Завдяки такому митцю, як Василь Лопата, ці перші українські гроші виконують не тільки роль економічну, природно притаманну їм, але несуть у собі і національно-просвітню інформацію. Отже, нові гроші нам, землякам їх творця, мають бути ще дорожчі.

Від 1994 року Василь Лопата працює у Сан-Франціско (США). Митець не пориває зв'язків з рідною Україною, де його коріння. Він у розквіті своєї творчості ще не раз порадує нас своїми досконалою творами.

ЛІТЕРАТУРА:

ЛОПАТА В. Дорогу свою покажи мені, Господи / Вступ. сл. І. Малишевського “Про автора дещо мемуарно” // Вітчизна. – 1998. – №7-8. – С. 152-159.
БЛЮМІНА І. Його коріння в українській землі // Наш час. – 1996. – 4 жовт.
БУГАЄНКО І. Шевченківська серія Василя Лопати // Вітчизна. – 1989. – №3. – С. 204-208.
ГРИВНІ малював земляк // Черніг. вісн. – 1994. – 27 трав.
ЖБАНКОВА О. Графіка Василя Лопати // Київ. – 1984. – №7. – С. 146-150.
КРИВОРУЧКО В. З глибин душі народної // Комс. гарт. – 1985. – 16 лют.
МАЛЮТА І. І знов читає “Кобзаря” // Укр. культура. – 1993. – №2. – С. 20.
РЕВЯКІНА Л. Графіка Василя Лопати // Десн. правда. – 1982. – 3 серп.

20 ТРАВНЯ

40 РОКІВ ТОМУ (1961) ВСТАНОВЛЕНО ДЕРЖАВНУ ПРЕМІЮ УКРАЇНИ ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

НАЙВИЩА ВІДЗНАКА ДЕРЖАВИ

З метою увічнення пам'яті великого поета і сприяння дальшому розвитку української літератури і мистецтва 20 травня 1961 року Рада міністрів УРСР прийняла постанову “Про встановлення щорічних республіканських премій імені Т. Г. Шевченка”. Тоді ж було затверджено урядовий комітет, Положення по преміях, зразки почесних знаків і дипломів лауреатів.

Постановою ЦК Компартії України і Ради Міністрів УРСР від 23 квітня 1969р. республіканські премії імені Т.Г.Шевченка перетворено в Державні премії імені Т. Г. Шевченка в галузі літератури, мистецтва та архітектури. Згодом комітетові було передано розгляд робіт у галузі теорії й історії літератури, мистецтва та архітектури.

Спочатку щороку присуджувалось три премії, потім п'ять, а після того, як комітет став присуджувати премії в галузі журналістики, кількість їх зросла до восьми. У 1982 р. згідно постанови ЦК Компартії України і Ради Міністрів УРСР встановлено додатково до існуючих ще одну, дев'яту, премію за кращий твір літератури і мистецтва для дітей та юнацтва.

Першими лауреатами Шевченківської премії стали Павло Тичина, Олесь Гончар і композитор Платон Майборода.

Від самого початку преміями імені Т. Г. Шевченка нагороджувались також представники літератури і мистецтва інших республік. Серед них видатний російський поет Микола Тихонов, кіноактор В'ячеслав Тихонов, грузинський режисер Дмитро Алексідзе та інші.

Серед представників української драматургії лауреатами премії стали Олександр Корнійчук, Олексій Коломієць і Микола Зарудний.

Леонід Новиченко, Євген Кирилюк, Євген Шабліовський, Юрій Івакін та інші одержали звання лауреатів Шевченківської премії за значний внесок у розвиток теорії та історії літератури. Відомий український поет Віталій Коротич відзначений як журналіст і публіцист. Дмитро Луценко – в галузі музики як поет-пісняр. Олександр Левада – у галузі кінематографії як сценарист.

Присуджені премії імені Кобзаря відомим шевченкознавцям В. С. Бородіну, П. В. Журу, Ф. К. Сарані та іншим, творцям двотомного “Шевченківського словника” – першої ластівки серед персональних літературних енциклопедій нашої країни. У цьому виданні відображені також зв'язки Кобзаря з Чернігівщиною. Шевченківською премією відзначено цілу плеяду самобутніх художників, скульпторів, композиторів, диригентів, діячів театру і кіно, хорові колективи, творців документальних кінострічок, архітекторів.

Серед них діячі літератури та мистецтва, які народженням і творчістю пов'язані з Чернігівщиною: Є. Гуцало, В. Дрозд, Ю. Збанацький, Ю. Мушкетик, Р. Іванчук, І. Цюпа, Л. Большаков, Д. Міщенко, В. Шевчук, П. Тичина (письменники), О. Лопухов, С. Шишко (художники), В. Борисенко, Г. Кальченко (скульптори), Г. Верьовка (композитор), Р. П. Сергієнко (кінорежисер), В. О. Мельник (літературознавець) та інші.

Державною премією імені Т. Г. Шевченка в галузі літератури, журналістики, лауреати літ. премій” Вип. 6) / Підгот. О. Рижакєва. – Чернігів, 1998. – 14 с. – (ОУНБ ім. В. Г. Короленка).

Прозаїк. Народився в с. Петрушин Черніг. р-ну.

ШЛАПАК Д. І вчитель, і письменник – між добрими людьми: Юрію Збанацькому – 80 // Освіта. – 1994. – 12 січ. – С. 13.

Прозаїк. Герой Рад. Союзу. Уродженець с. Борсуки Козелец. р-ну.

ГАЛАЙЧУК А. Галина Кальченко // Пам'ятники України. – 1986. – №2. –С. 58-59. Народжена в Борзні. Скульптор.

МАЛЮТА І. І знов читає “Кобзаря” // Укр. культура. – 1993. – №2. –С. 20; між с. 20-21 репрод. з картин.

Про творчий ужинок худож. В. І. Лопати, уродженця с. Нова Басань Бобровиц. р-ну.

ОЛЕКСАНДР ЛОПУХОВ: Альбом / Авт. – упоряд. М. О.Криволапов.-К.: Мистецтво, 1991. – 163 с. : іл.

Нар. худож. України, уродженець Городні.

ВОЛОДИМИР МЕЛЬНИК [4. 06. 1941-1997] // Літ. Чернігів. – 1997. – №11. С. 124-125; Літ. Україна. – 1997. – 7 серп.

Літературознавець. Народився в Ніжині.

КОНОНЕНКО П. Реаліст і романтик: (До 70-річчя Юрія Мушкетика) // Сіверян. літопис. – 1999. – №3. – С. 38-46.

Прозаїк. Уродженець с. Вертіївка Ніжинського р-ну.

КУЦЕНКО П. "І буду я знову радіти, горіти": До 105-ї річниці від дня народження Павла Тичини // Десн. правда. – 1996. – 30 січ.

Поет. Народ. в с. Піски Бобровиц. р-ну.

БУГАЄНКО І. Стверджувати красу землі // Київ. – 1983.–№4.–С. 159-160.

С. Ф. Шишко (1911-1997) – нар. худож. СРСР, уродженець Носівки.

4 ЧЕРВНЯ

60 РОКІВ ТОМУ В НІЖИНІ НАРОДИВСЯ В. О. МЕЛЬНИК (1941-1997) - ДОКТОР ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК, ЛАУРЕАТ ДЕРЖАВНОЇ ПРЕМІЇ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА, ПРЕМІЇ ІМ. БІЛЕЦЬКОГО, ВІДОМИЙ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЕЦЬ

НА ПУЛЬСІ ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕСУ

Володимир Олександрович Мельник народився 4 червня 1941 року в Ніжині, котрий дав путівку в літературу цілому сузір'ю письменників. То ж і не дивно, що світ книги став рідним для вихідця з гоголівських місць.

Після Городнянської семирічки навчався в Ніжинському технікумі механізації сільського господарства, працював за фахом у колгоспі, райоб'єднанні "Сільгосптехніка".

Престижна підготовка в Київському університеті ім. Т. Г. Шевченка дала можливість Володимирі Мельнику відразу сформуватися і в подальшому розвивати в собі риси дослідника.

З 1962 року В. Мельник на журналістській роботі: в остерській, козелецькій та борзнянській районних газетах Чернігівської області, "Молоді України", далі – відділ критики і бібліографії журналу "Дніпро".

Згодом перейшов на наукову роботу, працював в Інституті літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України. Доктор філософії (УВУ Мюнхен) з 1993 р. , доктор філологічних наук з 1994 р. , завідуючий відділом української літератури ХХ ст. Інституту Літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України.

В. О. Мельник тривалий час виступав з рецензіями та статтями в республіканській і всесоюзній пресі. Його публікації завжди глибоко аналізували поточні процеси в розвитку української літератури. У полі зору науковця-дослідника, окрім творів О. Гончара та Г. Тютюнника, М. Стельмаха і О. Довженка, Ю. Мушкетика та А. Дімарова, С. Жураховича і П. Загребельного, О. Сизоненка і Є. Гуцала, В. Шевченка і В. Дрозда, час від часу з'являлися й ряд нових імен, незаслужено замовчуваних талантів. Це і Валер'ян Підмогильний, і Михайло Івченко та Василь Нефелін.

В. О. Мельник – автор книжок "Сюжети. Конфлікти. Характери", "Мужність доброти", "Дієвість художнього слова" (у співавторстві), "Валер'ян Підмогильний: Суворий аналітик доби". Виразні і змістовні праці з питань художньої творчості, точні, хоч і не завжди звичайні, оцінки творів, справжню вартість яких підтвердив час, сформували критику авторитет. Республіканська премія в галузі літературно-художньої критики, яку він одержав у 1975 році – гідна відзнака вагомого доробку літературознавця, його наукової, гуманістичної діяльності.

З 1976 року В. О. Мельник – член Спілки письменників. У 1996 році за навчальний посібник "Історія української літератури ХХ ст. " у 2-х книгах Шевченківську премію присуджено групі літературознавців, у складі яких і Володимир Олександрович Мельник.

Помер В. О. Мельник на 57-му році життя.

Він був принциповим обдарованим літературним критиком і працелюбною людиною. Завжди любив і не забував рідну Чернігівщину.

Працю про Валер'яна Підмогильного (видану товариством "Знання", Київ, 1991р.) В. Мельник надіслав у редакцію ніжинської районної газети "Під прапором Леніна" з дарчим надписом: "... всім землякам ніжинцям – на добрі справи, на спогад про далеку юність. "

ЛІТЕРАТУРА:

МЕЛЬНИК В. О. Мужність доброти: Літ. - критич. статті. – К. : Рад. письменник, 1982. – 272 с.

МЕЛЬНИК В. О. Сюжети. Конфлікти. Характери. : Літ. -критич. нарис. – К. : Молодь, 1977. – 135 с.

МЕЛЬНИК В. Безвинно засуджений // Ленінський шлях.–1991. – 10 груд.

Доля В. Д. Нефеліна (Нагорський) (1907-1968) – укр. письменника. Жив в Острі.

МЕЛЬНИК В. Лірик,філософ // Під прапором Леніна. –1991. – 5 черв.

Творчість Михайла Івченка.

МЕЛЬНИК В. О. // Письменники Рад. України. 1917-1987: Бібліогр. довідн. – К. , 1988. – С. 398.

ВОЛОДИМИР Мельник [4. 06. 1941 -1997] // Літ. Чернігів. – 1997. – №11. – С. 124-125.

ЛЕВЕНКО А. На пульсі літературного процесу: Володимирі Мельнику – 50 // Під прапором Леніна. – 1991. – 5 черв.

МОЛОДА зміна. (Нові члени спілки письменників) // Літ. Україна. – 1976. – 16листоп.

19 ЛИПНЯ

**60 РОКІВ ТОМУ В ЛЕБЕДІВЦІ КОЗЕЛЕЦЬКОГО Р-НУ НАРОДИВСЯ В. В. ЧУХЛІБ (1941 - 1996)
- УКРАЇНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК І ЖУРНАЛІСТ, ЛАУРЕАТ ПРЕМІЇ ІМЕНІ Л. УКРАЇНКИ.**

ІЗ КРИНИЦЬ РІДНОГО КРАЮ

Народився Василь Васильович Чухліб 19 липня 1941 року в с. Лебедівка Козелецького району в сім'ї вчителів Марії Федорівни та Василя Харитоновича. Дитинство його минуло в сусідній Соколівці, куди по війні, в дідівську хату, переїхала родина.

У 1959 році його, випускника Остерської середньої школи №1, було запрошено на посаду літпрацівника у районну газету "Правда Остерщини".

На попутних машинах, на велосипеді (єдиному редакційному транспорті), а й нерідко й пішки добирався юнак до сел району, на поля й ферми. У кожному номері районки з'являлися його матеріали різних газетних жанрів. Виступав також з віршами, був активним членом літературної студії, якою керував письменник Василь Нефелін.

Після кількарічної роботи у "Правді Остерщини" закінчив мовно-літературний факультет Київського педінституту та Київський інститут політології та соціального управління, працював журналістом у Добропіллі на Донеччині та Обухові на Київщині.

З 1978 року В. Чухліб працював заступником головного редактора видавництва "Український письменник". Член спілки письменників України. Лауреат літературної премії ім. Лесі Українки за 1996 рік.

В. Чухліб – автор багатьох книжок для дорослих та дітей, зокрема "Червоні краплини вишень", "Іду до Десни", "Безкозирка", "Чи далеко до осені", "Пісня тоненької очеретини", "Пілотка ліщинових горіхів", "Жарини на снігу", "Олень на тому березі", "Куди летить рибалочка", "Колискова для ведмедів" та інших.

Теми, сюжети, цікаві епізоди для своїх новел, оповідань, етюдів, казок письменник постійно черпав з криниці, яка знаходилась в його рідному краї. Майже всі твори В. Чухліба – про людей та природу Чернігівського Придесення. Саме тут, у прекрасному світі, на березі глибокої річки, живуть герої його казок та оповідань: Тарасики й Васильки, Варочки й Марійки, діти й дорослі, а також звірята, птахи, квіти. Десна їх всіх об'єднує, всіх радує і напуває своєю солодкою водою.

Письменник володів рідкісним даром писати коротко, а показувати багато. Рецензенти Чухлібових книжок справедливо зазначали, що в його оповіданнях немає надокучливих повчань, а всі події, вчинки героїв змальовано природно, психологічно вмотивовано, нерідко – в літературному ключі.

Кращі твори Василя Чухліба увійшли до шкільної програми, до букварів та читанок, звучать по радіо.

Його майстерність зростала з кожною новою книжкою для дітей. Він умів слухати сопілку рідної землі, бачити красу природи і красу душі людської, розумів, що треба вчасно і вміло формувати душу кожної дитини.

ЛІТЕРАТУРА:

Твори В. В. Чухліба:

ЖАРИНИ на снігу: Оповідання. – К. : Веселка, 1985. – 32 с. , іл.
ОЛЕНЬ на тому березі: Оповідання та казки. – К. : Веселка, 1987. – 136 с.
СОПІЛКАРИК із джмелиного оркестру: Казки. – К. : Веселка, 1989. – 30 с.
КУДИ летить рибалочка: Оповідання. – К. : Веселка, 1991. – 55 с.
АДМІРАЛОВІ коні: Оповідання // Комс. гарт. – 1991. – 3 серп. – С. 3.
ОКЕАНЧИНА лілея: [Оповідання] // Дніпро. – 1990. – №9. – С. 119-120.
БАТЬКОВА сумка: Оповідання-спогад // Сіл. вісті. – 1989. – 15 січ.
ДЕСНЯНСЬКІ етюди // Київ. – 1984. – №10. – С. 24-29.

Статті про В. В. Чухліба:

ЧУХЛІБ Василь Васильович (1941) // Письменники Радянської України. 1917-1987: Біобібліогр. довідн. – К. , 1988. – С. 649.

ВІЧНА пам'ять // Новини Придесення. – 1997. – 10 груд.

ІЗ КРИНИЦЬ рідного краю: Письменникові – землякові Василеві Чухлібу – 50 //Черніг. вісн. – 1991. – 11 лип. – С. 8.

КУЗЬМЕНКО Д. Співець ріки, що стала його долею // Ленін. шлях. – 1996. – 3 серп.

НАШ автор і земляк – лауреат премії імені Лесі Українки //Черніг. вісн. –1996. – 8берез. – С. 6.

ШВЕЦЬ П. Василеві Чухлібу – 50 // Літ. Україна. – 1991. – 8 серп. – С. 5.

24 СЕРПНЯ

10 РОКІВ ТОМУ (1991) ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ ПРОГОЛОСИЛА САМОСТІЙНІСТЬ І НЕЗАЛЕЖНІСТЬ КРАЇНИ

ЧЕРНІГІВЩИНА НА РОЗДОРІЖЖІ

19 серпня 1991р. у Москві стався так званий путч, який призвів до розвалу Радянського Союзу 8 грудня 1991 р.

Після поразки путчистів 24 серпня Верховна Рада проголосила незалежність України. А 1 грудня 1991 р. український народ одностайно на виборах Президента і всенародному референдумі підтвердив рішення Верховної Ради. Чернігівщина брала активну участь у цьому процесі.

З тих пір пробігло десять складних років. Нова ера, що розпочалася, отримала назву "трансформація", що означало систематичні зміни від соціалізму у напрямку до ринкової економіки певної форми. Через 10 років процес трансформації вже більше не існує як питання: замість нього має місце цілий ряд трансформацій у Східній Європі та СНД. На думку зарубіжних фахівців, Україна переживає трансформаційні процеси свого власного зразка. Наша держава є єдиною європейською країною СНД, яка ще не отямилася від пост-радянського занепаду. Відчувається це і на прикладі Чернігівської області.

Після розпаду Радянського Союзу Чернігівщина опинилася в хаосі, руїнах попередньої економіки. Зменшився обсяг промислового виробництва. Десятки колективних господарств на селі припинили свою діяльність. Зменшився випуск м'яса, молока, борошна. Різко підскочили ціни на всі види продукції. Певних успіхів добивалися лише ті підприємства, котрі перейшли на нові форми відносин з своїми працівниками: оренда, акціонування, корпоратизація чи щось інше.

Якщо звернутися до статистики то можна спостерігати таке явище: позитивних результатів у цілому за 1999 рік досягнуто на підприємствах міст Чернігова, Прилук та 12 районів області. Нарощувалися обсяги виробництва в електроенергетиці, хімічній промисловості, в паливній галузі, машинобудуванні, деревообробній, целюлозно-паперовій промисловості, харчовій галузі. Продовжувався спад виробництва в будівельній індустрії та легкій промисловості.

Протягом 1999 року іноваційною діяльністю активно займалися підприємства міст Чернігова, Ніжина, Новгород-Сіверського та Сосницького районів, на які припадає 13 нових техпроцесів. Освоєно 431 новий вид продукції.

Не рівним був 1999 р. і в агропромисловому комплексі. Так, всіма категоріями господарств одержано 792,9 тис. тонн зерна, що на 42,9 тис. тонн менше ніж у 1998 р. Фермерськими господарствами вироблено 7,2 тис. тонн зерна, що на 2,4 тис. тонн менше ніж у 1998 р. Зменшилась врожайність картоплі, однак овочів зібрано 232,5 тис. тонн, що на 7,4 тис. тонн більше ніж у 1998 році.

Середній надій молока на одну корову становив 1464 кг проти 1424 кг у 1998 р. У порівнянні з 1998 р. виробництво м'яса збільшилось на 1,2 тис. тон, або на 2%. І так по інших показниках а АПК. Теж саме в інших галузях народного господарства.

Станом на 1 січня 2000 року Єдиний державний реєстр підприємств і організацій України по Чернігівській області налічує 12688 суб'єктів господарської діяльності. Колективну форму власності мають 7335 суб'єктів, державну - 2516 суб'єктів, приватну - 2827 суб'єктів.

У першому кварталі 2000 р. обсяги промислового виробництва у порівнянні з I кварталом 1999р. зросли на 12,8 %.

Іноваційною діяльністю займалося вже 31 підприємство з 246. Ними було відкрито один новий цех, механізована потокова лінія, впроваджено 7 нових технологічних процесів, освоєно виробництво 185 видів продукції, з яких 149 - товари народного споживання.

В АПК стан такий: із 621 господарств області з прибутком закінчили 1999 р. 35 господарств, а 586 були збитковими.

Покладаються великі надії на реформи в сільському господарстві, які відбуваються згідно Указу Президента Л.Д. Кучми.

За 10 років незалежності на Чернігівщині відбулися такі знаменні події: здійснено забудову нового мікрорайону Масани м. Чернігова; на базі ЧФКПІ відкрито Чернігівський технологічний університет, на Чернігівській музфабриці утворено спільне українсько-голандське підприємство, яке випускає піаніно; вступила в дію поліклініка Чернігівської центральної районної лікарні; нову лікарню відкрито в с. Орлівка Куликівського району; цікава художня галерея до послуг жителів Мени; присуджено Міжнародну Діамантову Зірку якості - "Трофі" заводу "Пожмашина"(Прилуки), відкрито новий залізничний міст через Десну поблизу Новгород-Сіверського та сотову телефонну мережу в Чернігові; нову школу збудовано в Ріпках; "Термопласт" (Прилуцький завод пластмас) вийшов на зарубіжний ринок; газифіковано с. Полісся у Сосницькому районі, тощо.

Розвивається культурне і мистецьке життя області. Так, в Прилуках, у Нових Млинах Щорського району та інших населених пунктах відкрито будинки культури і клуби. Попри всі фінансові негаразди працюють бібліотеки, музеї, архіви. Видаються нові газети і журнали українською і російською мовами. Серед них "Сіверянський літопис", "Літературний Чернігів" (журнали), "Чернігівські відомості", "Чернігівський вісник", "Сіверщина", "Просвіта", "Пульс неділі" та інші газети, котрі користуються підвищеною увагою читачів. Виходять друком книги чернігівських літераторів, імена яких відомі усій країні. Серед них Сергій Дзюба, Володимир Шкварчук, Петро Руденко, Оксана Куценко, Андрій Кокотюха, Микола Холодний та інші, відзначені багатьма літературними преміями державного та міжнародного значення.

Ім'я молодого Чернігівського скульптора Г. Єршова добре знане за межами України. Він автор пам'ятника 10-річчю Чорнобильської трагедії. Ним створені чудові постаті у бронзі князя Михайла Чернігівського і гетьмана Мазепи. Екслібриси Чернігівського майстра-графіка В. Леоненка знайшли своїх прихильників в Іспанії і Польщі. У Варшаві видано каталог його робіт польською мовою. А твори художника з Чернігова В. Подлевського експонувалися в Японії, Польщі, США. Чернігівська дівчинка О. Бойко стала дипломантом II Міжнародного музичного юнацького конкурсу інвалідів по

зору імені Луї Брайля, що відбувся у Москві. Заслужені артисти України Лариса Роговець і кобзар Василь Нечепач з Чернігова славили нашу країну далеко за її межами – аж в Австралії.

Талановитим майстром мистецтв, літератором і журналістом щорічно присвоюється звання лауреатів премій ім. Г. Верьовки, Б. Грінченка і М. Коцюбинського.

Так поступово, крок за кроком, Чернігівщина, поки що не дуже помітно для пересічного громадянина, просувається до заможного майбуття. І запорука цьому – незалежність української держави, якій десять років.

ЛІТЕРАТУРА:

НАРОДНЕ господарство Чернігівської області. 1992: Стат. зб. / М-во стат. України, Упр. стат. Черніг. обл. Держ. адміністрації. – Чернігів, 1993. – 223 с.

НАРОДНЕ господарство Чернігівської області у 1993 році: Стат. зб. – Чернігів, 1994. – 256 с.

СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНИЙ стан області у 1994 році / Упр. ст. Черніг. обл. Держ. адміністрації // Десн. правда. – 1995. – 31 січ.

ПРО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ стан області у 1995 році / Обл. упр. стат. // Десн. правда. – 1996. – 30 січ.

ПРО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ стан області у 1996 році / Обл. упр. стат. // Десн. правда. – 1997. – 4 лют.

СТАТИСТИЧНИЙ щорічник Чернігівської області за 1997 рік. – Чернігів, 1998. – 290с.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ стан області за 1998 рік / Обл. стат. упр. // Десн. правда. – 1999. – 2 лют.

СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНЕ становище Чернігівської області за 1999 рік /Держкомстат України ;Черніг. обл. упр. стат. – Чернігів, 1999. – 159 с.

ОСНОВНІ показники програми соціально-економічного розвитку області на 2000 р. //Десн. правда. – 2000. – 10 лют.

СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНЕ становище Чернігівської області за січень – квітень 2000 року / Держкомстат України ;Черніг. обл. упр. стат. – Чернігів, 2000. – 139 с.

* * *

БУТКО М. Позитивні зрушення були надто крихкими. . . / Витяги з доп. нач. упр. економіки і власності підгот. О. Гриньова // Гарт. – 1998. – 23 жовт. – С. 6.

Як остання фінансова криза позначилася на народногосп. комплексі Чернігівщини.

БУТКО М. Реформи і регіон. – Чернігів: Сіверян. думка, 1999. – 247 с.

БУТКО М. Розв'язання проблем регіонального розвитку // Економіка України. – 2000. – №1. – С. 12-16.

БУТКО М. Соціально-економічні проблеми розвитку продуктивних сил Чернігівської області в умовах формування ринкових відносин. – Чернігів: Сіверян. думка, 1997. – 224 с.

ГОНТА О. І. Формування експортної спеціалізації прикордонного регіону: [Черніг. обл.] // Вісник ЧТІ. – 1998. – №5. – С. 54-65.

КІСТЕРСЬКИЙ Л. , Сумін О. Озовися іноземний партнере: Укр. -амер. співробітництво по залученню інвестицій розповсюджується на Чернігівщину // Гарт. – 1997. – 14 лют. – С. 4.

ЛУГОВСЬКИЙ В. В. В інтересах реального власника /Розмову вів М. Горлицвіт //Десн. правда. – 2000. – 10 лют.

Нач. обл. упр. АПК з питань економіки – про аграрні реформи на Чернігівщині.

РЕФОРМУВАННЯ державної власності: Перехід до нового етапу: курсом економ. реформ / Матеріал підгот. Черніг. регіон. відділ. ФДМУ // Черніг. вісн. – 1997. – 5 груд. – С. 3.

САВЧЕНКО В. Проблеми економіки Чернігівщини. – Чернігів, 1994.-80 с.

САВЧЕНКО В. Ф. Чернігівська область: Соціал. -економ. стан: Шляхи розвитку: (Концепція розвитку Поліського регіону). – Чернігів, 1995. – 227 с.

САВЧЕНКО В. Ф. Як живеш, Чернігівщино ? : Соціал. -економ. дослідження / Наук. ред. В. І. Пила. – К. : Укр. фонд. підтримки реформ, 1998. – 56 с.

СИЧ Є. М. , Савченко В. Ф. Перспективи розвитку Чернігівського регіону // Вісн. ЧТІ. – 1998. – №7. – С. 41-51.

9 ВЕРЕСНЯ

60 РОКІВ ТОМУ (1941) ЧЕРНІГІВ ОКУПОВАНИЙ НІМЕЦЬКО-ФАШИСТСЬКИМИ ВІЙСЬКАМИ

ЦЬОГО НЕ ЗАБУТИ

З перших днів окупації фашисти встановили в місті режим терору і грабежу. Чернігів було включено до особливої зони, що знаходилась під управлінням військового командування. Окрім німецького окупаційного апарату була створена міська управа. Головою міста окупанти

призначили Є. Азарова. Він забезпечував “спокій і безпеку” на підпорядкованій території: боровся з проявами саботажу, диверсіями, непокорю окупаційній владі. Міська управа організувала “вилучення” продукції для рейху та задовольняла потреби армійських підрозділів.

Міський голова Є. Азаров і підпорядковані йому люди допомагали німецьким каральним органам у проведенні розшуку червоноармійців, командирів, політпрацівників, парашутистів, партизанів, виявленні осіб, що дають їм притулок. У державному архіві Чернігівської області зберігаються накази та оголошення за підписом Є. Азарова, котрі сповіщають населення про те, що майно, харчі та інші цінності належать міському управлінню. Вимагають пройти реєстрацію усіх приватних підприємств. Попереджають про необхідність боротьби з партизанами, заохочують інформувати щодо опору окупаційній владі, тощо.

Міська управа вимагала від працівників заводів дотримання трудової дисципліни, обмежувала громадян у праві пересуватися вулицями Чернігова. За наказами міської управи були конфісковані навчальні посібники радянського видання, проведено реєстрацію установ. День 15 березня 1942 р. був оголошений днем суму за німецькими вояками. “Жодна могила німецького воїна, – говорилося в оголошенні, – не повинна залишитися неприкрашеною, кожний могильний горбок повинен довести, що ти заслужив жити в своїй вільній Україні”. 15 квітня 1942 р. по місту були розповсюджені відозви Чернігівської вербувальної комісії, міського голови про виїзд до Німеччини на роботу.

На початку квітня 1942 р. в Чернігові відбулась страта учасників замаху на німецьких офіцерів та заручників.

4 травня 1942 р. голова міської управи підписав указ про передачу в її розпорядження будинків, що належали євреям.

У травні цього ж року жителі Чернігова одержали довідки, що засвідчували їхні особи. Видача документів проходила в будинку колишнього дитсадка по вулиці Симона Петлюри, 50 (до війни імені Леніна).

Для потреб німецької армії чернігівці збирали металобрухт. Цією акцією керувала міська управа упродовж серпня 1942 р.

Виконуючи розпорядження німецької комендатури, міський голова підписав наказ від 4 вересня 1942 р. про реєстрацію колишніх червоноармійців.

Регулярно проводились семінари вчителів української мови. Було перейменовано вулиці Чернігова – радянські назви ліквідовано.

Здавалось, що місто перебуває в летаргічному сні. Однак тут діяла підпільна організація під керівництвом комуніста Олександра Михайленка. Підпільники розповсюджували листівки, проводили акти саботажу і диверсії, в лютому 1943р. встановили зв’язок з розвідгрупою Червоної Армії К. Гнідаша і діяли під його керівництвом, спрямувавши свої інтереси на залізницю.

17 березня 1943 р. начальник поліції безпеки і СД Теодор Кристензен звернувся до жителів міста із закликом негайно інформувати поліцію про “саботажників”. “Всі заарештовані чоловіки і жінки проходять слідство, – писав він, – де точно розслідується їх обвинувачення. Після слідства всі невинні будуть звільнені, а підбурювачі, порушники спокою і провокатори одержать заслужену ними сувору кару”.

Ніякого слідства окупаційні каральні органи не проводили. За період з 9 вересня до 21 вересня 1943 р. у Чернігові вбито 52453 чоловіка. Серед них громадяни єврейської та циганської національності, хворі психіатричної лікарні, військовополонені, мирні люди. Покарання так звані “порушники спокою і провокатори” відбували у міській в’язниці і Яцевському концтаборі. Щопонеділка і щочетверга німці проводили “розвантаження” тюрми. У критих брезентом машинах нещасних вивозили до підготовлених могил і там розстрілювали з автоматів. Місця масових поховань на території Чернігова виявлено в районі Ялівщини, Подусівки, Криволівщини, Березового рову тощо.

14 липня 1943 року газета “Український кур’єр” сповістила: “30 червня командиром поліції урочисто були нагороджені 7 чоловік медалями за хоробрість. Весь склад охоронної служби Чернігова вишикувався з цієї нагоди у дворі казарми поліції. У своєму зверненні [німецький] командир підкреслив дружню єдність між німецькими та українськими поліцейськими, яких згуртує спільна боротьба проти бандитів, перешкоджають мирній відбудові України. Особливо відзначилися 7 чоловік поліцаїв, що вели боротьбу проти бандитів, не шкодуючи свого життя. За дорученням збройних сил, він нагородив їх бронзовими медалями за хоробрість для народів Сходу.”

Німецьким катам та їхнім посіпакам не вдалося знищити протидію чернігівців. З цієї боротьби вони вийшли переможцями. У пам’ять про жертви фашистського геноциду в Чернігові споруджені численні обеліски, відкриті меморіальні дошки. Іменем героїв Чернігівського підпілля названо вулиці міста: О. Білевич, К. Гнідаша, М. Попудренка. На честь героїв-визволителів одна з вулиць Чернігова має назву 21 вересня.

ЛІТЕРАТУРА:

- АКУЛИНИН В. Стоит под горою Алеша. . . //Черниг. полдень. – 1998. – 7 мая. – С. 2.
Поховання часів другої світової війни в р-ні Ялівщини в м. Чернігові.
БРЕЗКУН М. У ті трагічні дні //Десн. правда. – 1998. – 20 черв.
Чернігів і область в серп. – верес. 1941 р.

- ВИШНЕВСЬКИЙ В. , Коваленко В. Кризь дні і ночі війни: Із арх. матеріалів УСБУ по Черніг. обл. //Десн. правда. – 1998. – 22 верес. , 23 верес.
- ВЛАДИМИРСКИЙ А. В. На Киевском направлении: По опыту ведения боевых действий войсками 5-й армии Юго-Западного фронта в июне-сент. 1941 г. – М. : Воениздат, 1989. – 304 с.
С. 242-275: Бої в районі Чернігова 28 серп. – 7 верес. 1941 р.
- ГРЕЧЕНКО Г. “Зондерштаб – Р” за работой . . . // Черниг. полдень. – 1998. – 7 мая. – С. 2; 14 мая. – С. 2; 21 мая. – С. 2; 4 июня. – С. 2.
- Нім. розвідорган в окупованому Чернігові (1941-1943 рр.)
- ГРЕЧЕНКО Г. Потрапляли люди у полон //Сіверян. літопис. – 1996. – №4. –С. 10-19.
- Яцевський концтабір у Чернігові. 1942-1943 рр.
- ГРЕЧЕНКО Г. Чернігівщина на шпальтах окупаційних газет (1941-1943 рр.) //Сіверян. літопис. – 1999. – № 2. – С. 81-101.
- КАГАНОВА І. Друковані та архівні джерела про Чернігівщину часів 1941-1943 років // Сіверян. літопис. – 1999. – №5. – С. 172-175.
- КОВАЛЕЦЬ Я., СТУДЬОНОВА Л. Коли вбивці ходять по землі // Комс. гарт. – 1991. – 21 верес. – С. 2.
- КУЗНЕЦОВ Г. А. Край непокоренный: Черниговщина 1941-1945. – Чернигов, 1995. – 252 с.
- КУМАНЕВ Г. А., Чайковский А. С. Чекисты стояли насмерть. – 2-е изд. , испр. и доп. – К. : Политиздат Украины, 1989. – 239 с. : 6 л. ил.
- С. 61, 65-66, 140, 156: Оборонні бої за Чернігів. Шпигунсько-підривні групи “Цепеліна” (берез. 1942 р.). Партизан. шк. в Чернігові.
- ЛЕТО 1941. Украина: Док. и материалы. Хроника событий /Сост. : В. А. Замлинский (рук.) и др. – К. : Украина, 1991. – 512 с. : ил.
- С. 260 – 266: Оперзведення штабу ПЗФ у р-ні Чернігова.
- ЛЕТОПИСЬ города Чернигова периода Великой Отечественной войны 1941-1945 гг. : По док. , воспоминаниям очевидцев, публицистике и мемуарам /Сост. Г. А. Кузнецов. – Чернигов: “Десна”, 1992. – 138с.
- МАНОЙЛЕНКО В. П Олена Білевич: Докум. повість.–Чернігів, 1991.–214с.
- НИМЕЦЬКО-ФАШИСТСЬКИЙ окупаційний режим на Чернігівщині: [Зб. док.] /Упоряд. : Н. М. Полетун, Л.Ф. Сурабко; Відп. за вип. А. І. Неділя. – Чернігів, 2000. – 88с. – (Держ. арх. Черніг. обл.)
- ПЕРШИНА Т. С. Фашистський геноцид на Україні 1941-1944 /Отв. ред. М. В. Коваль. – К. : Наук. думка, 1985. – 170с.
- С. 32, 34, 54, 62-63, 87, 99, 104, 152: Чернігів та інші.
- ПОЛОВЕЦЬ В. Чернігівські архівні джерела у висвітленні періоду Великої Вітчизняної війни в лекційному курсі “Історія України” //Сіверян. літопис. – 1999. – № 6. – С. 110-114.
- СОРОКИН В. А. “Чернигов в огне войны”: (1941-1943 гг.): (Докум. хроника-память): К 50-летию освобождения г. Чернигова и Черниг. обл. от нем. -фашист. захватчиков в сент. 1943 г. – Чернигов, 1993. – 144 с.
- СТУДЬОНОВА Л. , КОВАЛЕЦЬ Я. Заклинання сліду: (Начерки про антифашист. підпілля у Чернігові). – Городня, 1995. – 95 с.
- ЭРЕНБУРГ И. Летопись мужества: Публицист. ст. военных лет. – 2-еизд., доп. – М. : Сов. писатель, 1983. – 350 с. : 1 л. портр.
- С. 148, 276: Наслідки фашист. хазяйнування у Чернігові.

11 ВЕРЕСНЯ

150 РОКІВ ТОМУ НАРОДИВСЯ М. НЕПЛЮЄВ (1851-1908) - ДИПЛОМАТ І ПЕДАГОГ

ДИПЛОМАТ, ПЕДАГОГ, РЕЛІГІЙНИЙ ПОШУКАЧ І ПИСЬМЕННИК

Микола Миколайович Неплюєв народився 11 вересня 1851 року в містечку Ямпіль Глухівського повіту Чернігівської губернії (нині Сумської області) у дворянській родині, предки якої походили від боярина Андрія Кобилю – родоначальника царюючого роду Романових. Його батько, теж Микола Миколайович, був дійсним таємним радником, предводителем дворянства Чернігівської губернії, а мати Олександра Миколаївна, в дівоцтві баронеса Шліпенбах, - онукою знаного воєначальника Карла XII.

Уже в ранньому дитинстві Микола Неплюєв виявив глибоку релігійність. Його підручною книгою стає Євангеліє, “читати яку вранці й увечері зробилося для нього духовною потребою, як і молитися”. Поступово, пише сам Неплюєв, “це дало йому звичку дивитися на все з євангельської точки зору”.

Після закінчення юридичного факультету Петербурзького університету М. М. Неплюєв відбуває трирічну дипломатичну службу у складі російського посольства в Німеччині, де й доходить твердого переконання, що тільки служіння присутньому поліпшенню становища селянства є історичним покликанням його як російського поміщика. М.М. Неплюєв, “свідомий того, що для російського народу найбільш потрібні сільськогосподарські знання”, поклав собі заснувати сільськогосподарську школу, а на те, як пише він сам, визнав за потрібне вивчити “азбуку природних наук”. Задля цієї мети він три роки навчається як вільнослухач у Петровській

сільськогосподарській (нині Тимирязевській) академії, а відтак оселяється у своєму родовому маєтку на хуторі Воздвиженську Глухівського повіту й назавжди пориває із світським життям.

4 серпня 1881 року він бере на виховання 10 найбідніших селянських дітей і відкриває притулок, який по чотирьох роках було розбудовано і перетворено на чоловічу сільськогосподарську школу, де всі вихованці були на повному утриманні фундатора. У 1891 р. Неплюєв відкрив жіночу школу, опікункою якої стала його мати, а сестри Ольга та Марія – виховательками. Система виховання, запроваджена у школах, мала за мету гармонійно розвинути “усі три сторони людської природи: розумової, фізичної та моральної”, а курс навчання було розраховано на 5 років. Осердям виховної системи Неплюєва була її морально-релігійна сторона в комплексі з політехнічною освітою. Як писала періодична преса тих часів “Воздвиженські школи були унікальними просвітницькими закладами не тільки на Чернігівщині, а й у цілій Росії”. Своєрідна система виховання у неплюєвському братстві стала предметом обговорення у Французькій академії наук і краківській ратуші. Не лишилися байдужими до діяльності М. М. Неплюєва і такі знані на ті часи міжнародні організації, як Міжнародна Ліга Миру, Англо- Російська Літературна Спілка в Лондоні та Міжнародна Спілка Єдиного Людства в Парижі.

Помер М. М. Неплюєв у 1908 р. На жаль, надзвичайно цікавий досвід чернігівського реформатора та його духовні пошукування у наступні роки були забуті, а Воздвиженське трудове братство, що виникло коштом Неплюєва й на його землях, так і зосталося єдиним у своєму роді експериментом.

ЛІТЕРАТУРА:

- НЕПЛЮЕВ Н. Н. Историческое призвание русского помещика. – М., 1880.
НЕПЛЮЕВ Н. Н. Совесть. Страница из жизни помещика. – М., 1881.
НЕПЛЮЕВ Н. Н. Благовест Библейский. – Лейпциг, 1885.
НЕПЛЮЕВ Н. Н. Что есть истина. – Лейпциг, 1893.
НЕПЛЮЕВ Н. Н. Трудовые братства. – Лейпциг, 1895.
НЕПЛЮЕВ Н. Н. Братские союзы. – Лейпциг, 1895.
НЕПЛЮЕВ Н. Н. Вера и жизнь. – М., 1905.
НЕПЛЮЕВ Н. Н. Воздвиженская школа- колыбель трудового братства. – Спб., 1895.
НЕПЛЮЕВ Н. Н. Трудовое братство и школы его. – Спб., 1900.
НЕПЛЮЕВ Н. Н. (1851-1906) // Энцикл. словарь Ф. А. Брокгауза и И. А. Ефрона. – Спб., 1897. – Т. 40. – С. 888.
НЕПЛЮЕВ Ник. Ник. (1851-1906) – известен устройством в своём имении в Глухов. у. Черниг. губ. “Неплюевского братства” // Энцикл. журн. – 1909. – №4. – С. 1872.
АБРАМОВ И. В культурном скиту. – 2-е изд. – Спб., 1914.
БОГУН М. О., ТКАЧЕНКО В. В. Истина Николая Неплюева: (Из истории Воздвиженского трудового братства) // Философ. и социолог. мысль. – 1991. – №10. – С. 147-167.
РЕКУНОВ О. Їм світило “Місто Сонця” // Черніг. вісн. – 1991. – 21 берез. – С. 2.

*Примітка: З об’єктивних причин повний бібліографічний опис у списку до довідки подати не можна.

З м і с т

Передмова.....	
Перелік знаменних і пам'ятних дат по Чернігівській області на 2001 рік.....	
27 січня – 110 років з дня народження П. Г. Тичини (1891-1967).....	
10 лютого – 100 років тому в Чернігові народився Д. М. Тась (1901-1942).....	
14 березня – 135 років тому народився О. П. Фльоров (1866-1954).	
4 квітня – 60 років тому в Ріпках народився Л. Н. Горlach (Коваленко) (1941).....	
26 квітня – 15 років (1986) з часу катастрофи на атомній електростанції в Чорнобилі.....	
28 квітня – 60 років тому в с. Нова Басань Бобровицького р-ну народився В. І. Лопата.....	
20 травня – 40 років тому (1961) встановлено Державну премію України ім. Т. Г. Шевченка.....	
4 червня – 60 років тому в Ніжині народився В. О. Мельник (1941-1997).....	
19 липня – 60 років тому в Леbedівці Козелецького р-ну народився В. В. Чухліб (1941-1997).....	
24 серпня – 10 років тому (1991) Верховна Рада України проголосила самостійність і незалежність України.....	
9 вересня – 60 років тому (1941) Чернігів окупований німецько-фашистськими військами.....	
11 вересня – 150 років тому народився М. М. Неплюєв (1851-1908)	